

Remembrance Weekend

*Frans ereperk op de
oude stedelijke begraafplaats van Roesselare*

zondag 10 & maandag 11 november 2013

Remembrance Weekend 2013

Zondag 10 & Maandag 11 november 2013

Het *Remembrance Weekend* is een traditie geworden: voor het vierde jaar op rij is het een meerdaagse. De interesse ervoor groeit en dit jaar heb ik spijtig genoeg gegadigden moeten ontgoochelen: de beschikbare plaatsen op de bus op 10 november en onder de Menenpoort op 11 november waren volzet.

Vorig jaar bezochten we voor het eerst enkele sites buiten de Westhoek. Dit jaar gaan we op 10 november opnieuw buiten de Westhoek op zoek naar sporen van de *Groote Oorlog*. We bezoeken de gemeentelijke begraafplaats van Roeselare met haar mooie Belgische, Britse en Franse ereperken, de Duitse militaire begraafplaats van Hooglede, de Belgische militaire begraafplaats van Houthulst (met een aantal Italiaanse graven), en we eindigen de rondrit in Frankrijk met een bezoek aan de Duitse militaire begraafplaats in Wervicq-Sud.

*Duitse militaire begraafplaats
Hooglede*

*Gemeentelijke begraafplaats
Roeselare – Belgisch ereperk*

*Gemeentelijke begraafplaats
Roeselare – Brits ereperk*

Net zoals vorig jaar sluit Dries Chaerle de eerste dag af. Met 'Muziek en Oorlog' brengt hij 's avonds een voorstelling in de kerk van Mesen. Wie er vorig jaar bij was, weet dat Dries een heel bijzonder programma brengt waarin de mens, de soldaat, uit die *Groote Oorlog*, centraal staat.

Maandag 11 november start op de Franse begraafplaats Saint-Charles de Potyze in Ieper. Tien jaar geleden woonde bijna niemand de herdenkingsplechtigheid op deze unieke locatie bij. De laatste jaren hebben we het aantal bezoekers gestaag zien groeien.

Voor de achtste opeenvolgende keer al kunnen we op 11 november de herdenkingsplechtigheden in Ieper vanop een bevoorrechte plaats meemaken. Dank zij het Ieperse stadsbestuur en burgemeester Jan Durnez, de Ieperse Dienst voor Toerisme en de Last Post Association kunnen we de indrukwekkende en aangrijpende plechtigheid om 11u of om 14u30 onder de Menenpoort bijwonen.

's Morgens en 's middags worden we opnieuw verwacht in Kom il Foo voor het ontbijt en de lunch. Na het indrukwekkende concert *The Great War Remembered* in de Ieperse kathedraal kunnen zij die dat wensen in Kom il Foo nog wat napraten.

*Gemeentelijke begraafplaats
Roeselare – Frans ereperk*

*Belgische militaire begraafplaats
Houthulst*

*Duitse militaire begraafplaats
Wervicq-Sud (Frankrijk)*

Ik wens alle deelnemers een aangename en leerrijke dag of weekend toe.

Stefaan Vandenbussche, 19 oktober 2013.

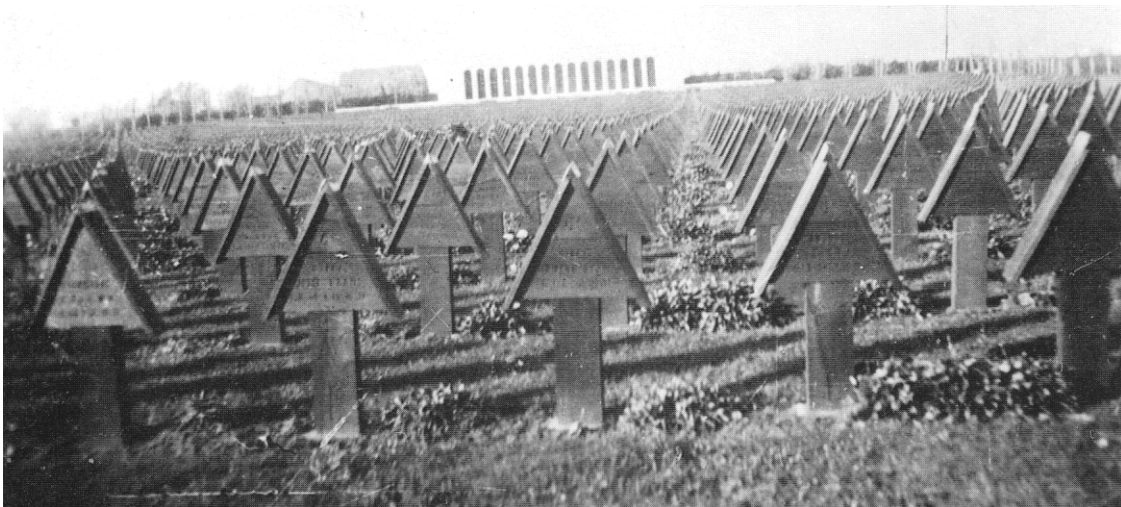
Remembrance Weekend – zondag 10 & maandag 11 november 2013

Programma dag 1

Zondag 10 november 2013

- 08u00** Vanaf 08u00 verzamelen we in Peace Village, Nieuwkerkestraat 9A in Mesen
- 09u00** Vertrek per autocar naar Roeselare
- 09u45** Bezoek aan de oude stedelijke begraafplaats, Groenestraat in Roeselare
- 10u45** Vertrek naar Hooglede
- 11u00** Bezoek aan de Duitse militaire begraafplaats, Beverenstraat in Hooglede
- 12u00** Vertrek naar Brasserie 'Op den Berg', Ieperstraat 35 in Hooglede
- 12u15** Lunch
- 13u45** Vertrek naar Houthulst
- 14u15** Bezoek aan de Belgische militaire begraafplaats, Poelkappellestraat (N301) in Houthulst
- 14u45** Vertrek naar Wervicq-Sud (Frankrijk)
- 15u45** Bezoek aan de Duitse militaire begraafplaats, Chemin du Grand Perne à Wervicq, 59117 Wervicq-Sud, France
- 16u30** Vertrek naar Mesen
- 17u00** Aankomst in Peace Village, check-in
- 18u00** Avondmaal in Peace Village
- 19u30** Vertrek naar de kerk van Mesen
- 20u00** Avondprogramma met Dries Chaerle en Frank Verdru in de kerk van Mesen: 'Muziek en Oorlog'
- 22u00** Terugkeer naar Peace Village

*De Duitse begraafplaats Hooglede-Ost in december 1937.
Er stonden hier toen meer dan 8.000 kapelkruisen.*

Remembrance Weekend – zondag 10 & maandag 11 november 2013

De Duitse militaire begraafplaats Hooglede

Zondag 10 november 2013

Samen met Langemark (*Studentenfriedhof*), Menen (*Meenen Wald*) en Vladslo (*Praetbosch*) is de Duitse militaire begraafplaats van Hooglede één van de vier nog resterende Duitse begraafplaatsen van de Eerste Wereldoorlog in West-Vlaanderen.

In de periode 1955-1958 werden alle andere Duitse begraafplaatsen opgeheven. De stoffelijke resten werden ontgraven en, als ze bij naam bekend waren, overgebracht naar Menen of Vladslo. De onbekende Duitse doden kregen een laatste rustplaats in het massagraf, het *Kameradengrab*, van de begraafplaats Langemark.

De Duitse militaire begraafplaats Hooglede met de 'Ehrenhalle': zicht vanuit de ingang.

Het naambordje naast de toegangspoort.

De Duitse militaire begraafplaats Hooglede stond bij de Duitsers bekend als *Ehrenfriedhof Nr. 28 Hooglede-Ost* of *Beverenstraat*. Ze werd tijdens de oorlog, samen met drie andere begraafplaatsen in Hooglede, door de Duitse troepen aangelegd. Bij de Wapenstilstand telde Hooglede ongeveer 4.100 graven van Duitse soldaten.

Tussen 1932 en 1937 werden verschillende Duitse begraafplaatsen ontruimd, de stoffelijke resten werden naar de begraafplaats aan de Beverenstraat overgebracht, die na deze operatie in totaal 8.257 Duitse graven telde. De Duitse militaire begraafplaats van Hooglede is, net zoals die van Menen, te weinig bekend; ze is een bezoek nochtans meer dan waard.

Remembrance Weekend – zondag 10 & maandag 11 november 2013

De Duitse inname van Hooglede

Op 15 oktober 1914 werd Hooglede voor het eerst door Duitse troepen bezet: het Reserve Infanterie Regiment Nr. 35 dat deel uitmaakte van de 6de Reserve Divisie. Dit regiment verbleef in Hooglede tot 17 oktober en vertrok toen naar Staden, Zarren en Werken.

Op 18 oktober 1914 werd de gemeente bezet door de Franse 7de Cavalerie Divisie onder bevel van Generaal Hély d'Oissel. Deze divisie bleef in Hooglede tot de definitieve Duitse inname op maandag 19 oktober 1914. Die dag staat in de regio bekend als *Schuwe Maandag* omwille van de moordpartijen en brandstichtingen, begaan door de Duitse troepen in Roeselare en Staden.

De smalle toegangspoort: er is slechts plaats voor één persoon tegelijk om de begraafplaats te betreden.

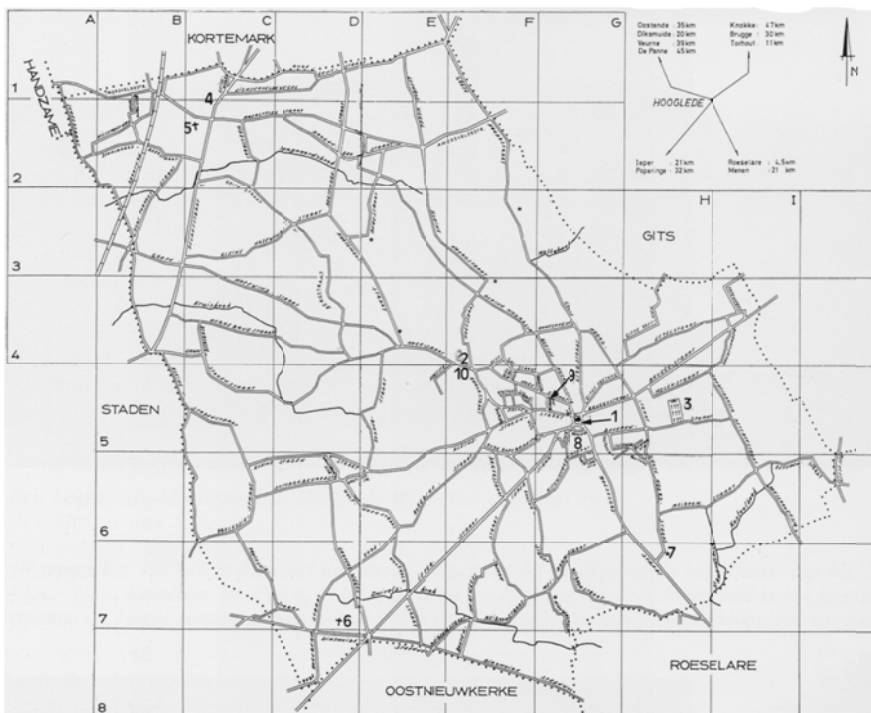
Nadat de Franse 7de Cavalerie Divisie hevig weerstand geboden had bij het station van Beveren bij Roeselare, trok zij zich terug naar Staden. Zo konden de Duitsers Hooglede zonder slag of stoot omstreeks 4 uur in de namiddag innemen. Het Reserve Infanterie Regiment Nr. 213 dat als eerste Hooglede bereikte, fungeerde als voorhoede van de 46ste Reserve Divisie. De opmars verliep heel traag want alle boerderijen, huizen, tuinen en zelfs heggen werden grondig doorzocht.

Het Etappengebied

Na de stabilisatie van het front in november 1914 bouwden de Duitsers een uitgebreid verdedigingssysteem met loopgraven en stellingen. Hooglede lag in het *Etappengebied*: het rust- en bevoorradingsgebied van het Duitse 4de Leger onder bevel van hertog Albrecht von Württemberg. In dit gebied had het leger het voor het zeggen en werden de benodigde arbeidskrachten en materialen opgeëist. In Hooglede werden munitiedepots, een bakkerij, verbandplaatsen, een hospitaal, een pionierspark (genie), bad- en wasplaatsen, een *Soldatenheim* en een casino voor officieren ingericht.

Bij het station van het gehucht Sint-Jozef werd een materiaaldepot ingericht met verschillende laad- en losplaatsen, bereikbaar via een nieuw aangelegde tramlijn. Een paar percelen landbouwgrond werden opgevorderd om dienst te doen als oefenterrein.

De *Etappendienst* in Hooglede fungeerde voor de frontsector Poelkapelle-Langemark-Houthulstbos. De meeste Duitse soldaten die tijdens de oorlog op het grondgebied van Hooglede en Sint-Jozef begraven werden, sneuvelden in deze sector van het front.

Kaart van de gemeente Hooglede.

1. *Sint-Amandskerk met het Duits kerkhof 'An der Kirche'.*
2. *Rusthuis 't Hoge (hospitaal) met de Duitse begraafplaats 'Hooglede West'.*
3. *Duitse begraafplaats 'Hooglede Ost' of Beverenstraat.*
4. *Duitse begraafplaats Sint-Jozef.*
5. *Kerk Sint-Jozef.*
8. *Pionierpark.*

De begraafplaats *An der Kirche*

De Duitse soldaten die stierven in het hospitaal (het rusthuis op 't Hoge) werden begraven bij de Sint-Amanduskerk. De eerste Duitse soldaat die er begraven werd, was *Wehrmann* Peter Feindt, 12de *Kompagnie* Reserve Infanterie Regiment 212, overleden in Hooglede op 19 oktober 1914. Deze begraafplaats kreeg de naam *An der Kirche* en bleef in gebruik tot juni 1917. In totaal werden daar 63 Duitsers, 1 Brit en vermoedelijk enkele Franse officieren begraven.

De stoffelijke resten van de Duitse soldaten werden overgebracht naar het kerkhof in de Beverenstraat, maar het is niet duidelijk wanneer dit gebeurde. Er is nog een vermelding van Duitse graven bij de kerk in februari 1926¹, later niet meer. Deze graven zijn terug te vinden in de rijen 55 en 56 en hebben de grafnummers 5.737 tot 5.777 en 5.832 tot 5.853.

De Britse soldaat werd in 1936 ontgraven en overgebracht naar het Britse ereperk op de stedelijke begraafplaats van Roeselare. *Rifleman* Arthur Askew, 12th *Battalion* *London Regiment (The Rangers)*, overleden op 8 mei 1915, rust daar nu in Plot 1 rij AA graf nummer 1.

Rechts: de ruïnes van de Sint-Amanduskerk in Hooglede op 19 december 1918.

Ehrenfriedhof Nr. 153 Hooglede-West

Bij het begin van de derde slag om Ieper op 31 juli 1917, later bekend onder de naam 'Slag om Passendale', werden steeds meer Duitse doden en gewonden afgevoerd naar het hospitaal. De toevloed aan gewonden was zo groot dat er nieuwe verbandplaatsen ingericht werden. Zelfs de kerk van Sint-Jozef werd in augustus en september 1917 gebruikt als *Lazarett*.

De Duitse begraafplaats Hooglede-West eind augustus 1917.

De doden van het slagveld, en diegenen die stierven in de hospitalen, werden begraven op een nieuwe begraafplaats die de naam *Ehrenfriedhof Nr. 153 Hooglede-West* kreeg. In juli 1917 werden hier 149 gesneuvelden begraven, in augustus 573 en in september 1917 nog eens 246. Op het eind van de oorlog waren hier 1.117 graven, waaronder 16 van Britse soldaten.

Tussen 1932 en 1937 werden de stoffelijke resten overgebracht naar de begraafplaats *Hooglede-Ost* in de Beverenstraat. Daar vinden we ze terug in de rijen 18 tot 29, grafnummers 1.906 tot 3.027. De Britse soldaten werden op 24 en 25 juni 1924 ontgraven en overgebracht naar *New British Cemetery* in Harelbeke in Plot 12, Rij B, grafnummers 3 tot 17.

¹ Kriegsgräberfürsorge, Mitteilungen und Berichte vom Volksbund Deutsche Kriegsgräberfürsorge e.V., Heft 4, April 1926, 6. Jahrgang, Seite 60.

Ehrenfriedhof Nr. 154 Sint-Jozef

De Duitse begraafplaats 'Ehrenfriedhof Nr. 154 Hoogledede Sint-Jozef'.

Deze begraafplaats werd aangelegd in van juli 1917 en ze bleef in gebruik tot aan het eind van de oorlog. In totaal werden er 1.259 Duitse, 4 Britse en 1 Belgische soldaat begraven. Veel soldaten die hier begraven werden, sneuvelden in de driehoek Bikschote-Langemark-Houthulstbos.

Op 23 september 1917 vond hier een massabegrafenis plaats: 40 soldaten werden die dag begraven, onder hen *Hauptmann* (kapitein) Simon Richard, gesneuveld op 20 september 1917 bij het Houthulstbos. Hij is nu begraven in rij 32, graf 3.359.

Over de periode van 29 oktober tot 4 november 1917, het einde van de Slag om Passendale, vinden we in een Duits regimentsboek het volgende terug:

“Overall lagen doden in de stellingen tussen de Broenbeek en het Houthulstbos. De lijken van onze kameraden werden, onder gevaar voor het eigen leven, naar achter gebracht om ze te begraven op het soldatenkerkhof van Sint-Jozef.”

De begraafplaats Sint-Jozef werd ontruimd en overgebracht naar de begraafplaats in de Beverenstraat in de periode tussen 1932 en 1937, de exacte datum is niet bekend. De overgebrachte soldaten zijn nu terug te vinden in de rijen 29 tot 40, grafnummers 3.028 tot 4.239, in rij 53 grafnummers 5.529 tot 5.565, rij 54 grafnummers 5.620 tot 5.640 en rij 55 grafnummers 5.726 tot 5.736.

De Britse soldaten werden al in oktober 1924 ontgraven en overgebracht naar Zillebeke, *Perth (China Wall) Cemetery*, in Plot 16 Rij B graf 9 tot 12.

De Belgische soldaat, piloot Onderluitenant Jacques Goethals, werd ontgraven op 13 november 1922 en overgebracht naar de stedelijke begraafplaats Kortrijk Sint-Jan. Hij maakte deel uit van het 10de Jachteskadron en sneuvelde op 9 oktober 1918 op het gehucht Hazewind.

Ehrenfriedhof Nr. 28 Hoogledede-Ost

Dit was de vroegere naam van de Duitse militaire begraafplaats aan de Beverenstraat in Hoogledede die aangelegd werd in september 1917. De aanleiding was ook voor deze begraafplaats de vele slachtoffers van de Derde Slag om Ieper. Hoogledede-West raakte snel vol, er was nood aan een nieuwe begraafplaats. De oorspronkelijke ingang lag aan de Molenstraat.

De Slag om Passendale eiste een zware tol aan mensenlevens. In september 1917 werden hier 161 Duitse gesneuvelden bijgezet, in oktober 528 en in november 1917 nog 310. Van december 1917 tot het eind van de oorlog worden nog eens 721 Duitse soldaten hier begraven.

Eind november 1918 zijn hier 1.726 graven, waaronder die van 6 Britse soldaten. Op 26 juni 1924 werden de Britten ontgraven en overgebracht naar Harelbeke New British Cemetery in Plot 11, Rij A, grafnummers 1 tot 5 ; en in Plot 12, Rij B, grafnummer 18.

Rechts: Herinneringskaart op het graf van Detlef Nagel, gesneuveld op 16 september 1917. Hij was 35 jaar en vader van twee zonen.

Na de Eerste Wereldoorlog werd het aantal Duitse begraafplaatsen in België al drastisch verminderd. Op *Ehrenfriedhof Nr. 28 Hoogledede-Ost* kwamen de graven terecht uit de vele Duitse begraafplaatsen of ereperken uit de omgeving die ontruimd werden: Gits, Handzame, Hoogledede *An der Kirche*, Hoogledede Sint-Jozef, Hoogledede-West, Ichtegem, Kortemark, Lichtervelde, Ruddervoorde, Torhout, Wingene, Zwevezele ... Ook de stoffelijke resten uit enkele geïsoleerde veldgraven kwamen hier terecht. Uiteindelijk omvatte deze begraafplaats van 1ha80are 8.257 graven, waaronder 16 van Russische krijgsgevangenen.

Remembrance Weekend – zondag 10 & maandag 11 november 2013

De meeste doden zijn tijdens de Derde Slag om Ieper gestorven of in oktober 1918 in de regio gevallen tijdens het geallieerde bevrijdingsoffensief. De Russen waren krijgsgevangenen die bij arbeidsbataljons tewerkgesteld waren achter de frontlijnen. Slechts op één grafsteen staat *Russe* vermeld.

Tussen 1932 en 1937 zorgde de *Amtlicher Deutsche Gräberdienst* voor de uitbouw van de Duitse militaire begraafplaats in de Beverenstraat. De oorspronkelijke ingang aan de Molenstraat (waar nu de *Ehrenhalle* staat) werd verlegd naar de Beverenstraat.

Ieder graf kreeg een kruis zonder zijarmen maar met een spits dakje, een zogenaamd 'kapelkruis'. Hierop stond de naam, de eenheid en de datum van overlijden van de dode vermeld.

De houten kapelkruisen.

Eind 1937 werd gestart met de bouw van een *Ehrenhalle* met stenen, afkomstig van het Duits paviljoen dat op de wereldtentoonstelling van Parijs had gestaan in 1928. Deze *Ehrenhalle* werd opgericht op het hoogste punt van de begraafplaats, aan de noordzijde.

In december 1937 werd met het gemeentebestuur van Hoogdele een akkoord bereikt om de velden tegenover de begraafplaats vrij te houden van bebouwing. De elektrische bedrading langs de straat werd, op vraag van de Duitse oorlogsgravendienst *Volksbund Deutsche Kriegsgräberfürsorge e.V.*, over de volle breedte van de begraafplaats ondergronds gebracht, om het zicht richting Roeselare niet te belemmeren.

De *Ehrenhalle* heeft nu negen rondbogen die naar de begraafplaats toe open zijn. Tegen de achterwand is een kleurrijk mozaïek aangebracht met de voorstelling van Christus als wereldrechter. Hij maakt het V-teken met de rechterhand en met de linkerhand houdt hij een stenen tafel vast met de Griekse letters Alfa en Omega: begin en einde.

De Christusfiguur wordt geflankeerd door vier rouwende en biddende figuren: links twee soldaten, rechts twee vrouwen. In het mozaïek is ook het opschrift '1914 1818 IN MEMORIAM' ingewerkt.

Aan de westelijke kant is een ruimte die afgesloten wordt door een smeedijzeren hek met daarin een bronzen schrijn met de registerboeken. Het schrijn rust op een massieve stenen sokkel en draagt het opschrift *Hier ruhen deutsche Soldaten 1914-1918* op de voorzijde en reliëfbeeldingen van een leeuw en een engel op de andere zijden.

Tegen de oostelijke muur staat een stenen zitbank, versierd met eikenbladeren. Achter deze muur bevindt zich een dienstgebouw dat niet toegankelijk is.

Vanuit deze *Ehrenhalle* heeft men een mooi zicht op het stadscentrum van Roeselare. Het silhouet van de bebouwing, kerktorens, torens van bloemmolens en voederbedrijven, zijn bij goed weer duidelijk zichtbaar.

De ringweg rond Roeselare met verlichtingsmasten is jammer genoeg een storend element.

Het grondplan van de begraafplaats is rechthoekig. Aan de straatzijde wordt de begraafplaats omheind door een lage muur uit breukstenen. Er is een smeedijzeren toegangspoort met verticale spijlen en een bord met opschrift 'DEUTSCHER SOLDATENFRIEDHOF HOOGLEDE 1914-1918'. De begraafplaats wordt aan de andere zijden omringd door beukhagen en aan de achterzijde door een groenscherm.

Het eigenlijke grafveld bestaat uit rijen platliggende granieten grafstenen, in dubbele rijen aangelegd. De grafstenen zijn bijna allemaal voorzien van twee namen. Meestal wordt ook de sterfdatum vermeld, soms de militaire rang.

Op regelmatige afstand staan 43 groepen van 5 basalten kruisjes. Deze kruisen hebben een puur decoratieve functie en verwijzen ook naar het oorspronkelijke symbool van de Duitse oorlogsgravendienst, vijf rechtopstaande kruisen.

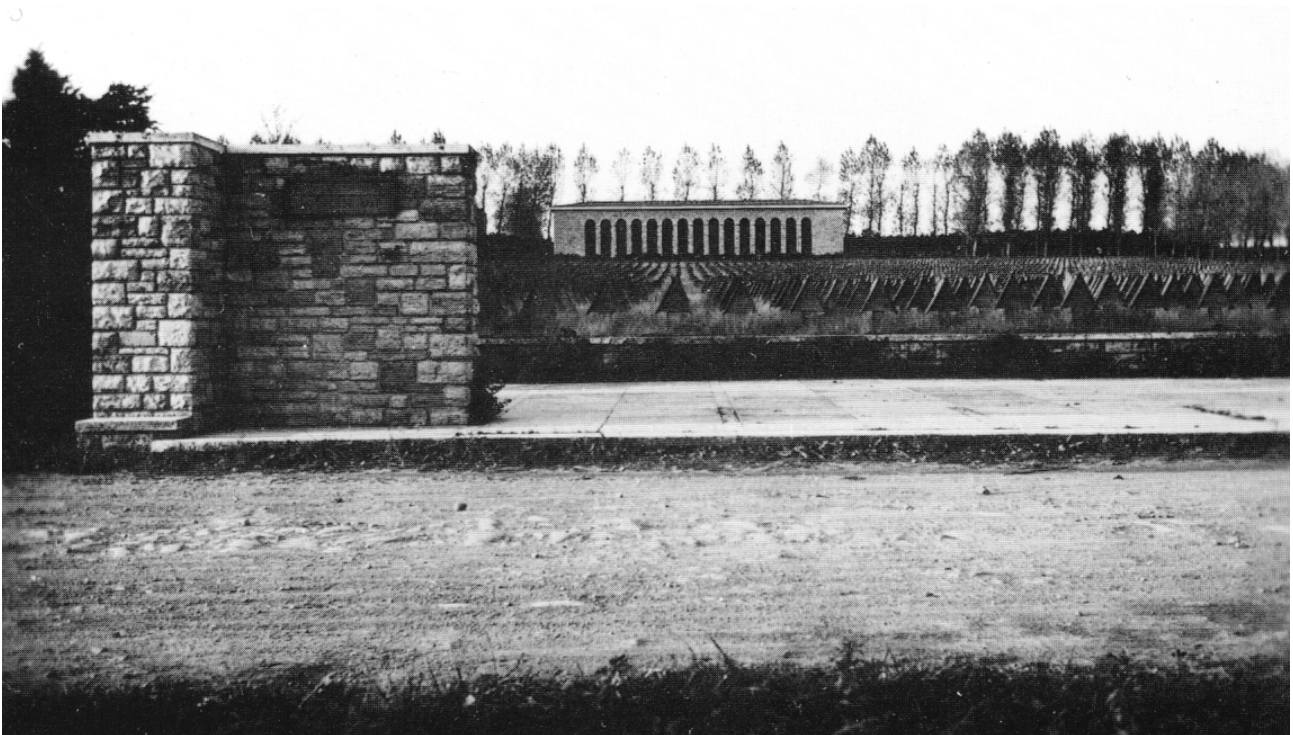

Langs drie zijden zijn er graspaden en hier en daar staan er stenen zitbanken. Achteraan de begraafplaatsen bevinden zich nog particuliere grafstenen, die door de families van de gesneuvelden opgericht werden tijdens en na de oorlog.

Na de Tweede Wereldoorlog komen alle Duitse militaire begraafplaatsen in België onder het toezicht van de Belgische organisatie *Nos Tombes* (onze graven) tot in 1954. In dat jaar, op 28 mei om precies te zijn, wordt een nieuw en definitief verdrag gesloten tussen België en Duitsland. Dat was mogelijk geworden na het beëindigen van de 'staat van oorlog' tussen de beide landen op 12 juli 1951 en daarmee verviel een voorlopige overeenkomst van 8 juli 1952.

Het nieuwe verdrag bepaalt ondermeer dat het onderhoud en toezicht opnieuw overgenomen wordt door de Duitse oorlogsgravendienst, de *Volksbund Deutsche Kriegsgräberfürsorge e.V.* met zetel in Kassel (Duitsland). Deze organisatie zal in de jaren 1955-1959 overal in België werken en ontgravingen uitvoeren. De *Volksbund* staat ook in voor de definitieve uitbouw van de Duitse militaire begraafplaats in Hooglede. In de jaren 1957-1958 worden er in Hooglede een aantal wijzigingen uitgevoerd:

- aan de straatzijde wordt een muur in breukstenen gebouwd met daarin een smalle bronzen toegangspoort;
- de *Ehrenhalle* krijgt 9 in plaats van 15 bogen;
- de houten kapelkruisen worden vervangen door koperen naamplaatjes, dit in afwachting van de komst van de platte grafstenen;
- er worden 43 groepen kruisen uit basaltlava geplaatst;
- in de *Ehrenhalle* wordt een aparte gedenkruimte gecreëerd door het plaatsen van een smeedijzeren hek;
- het grafveld wordt beplant met heide, hier en daar worden eiken aangeplant.

Op deze foto uit 1951 is een totaal verwaarloosde begraafplaats te zien. In de achtergrond is de toen nog vijftien bogen tellende 'Ehrenhalle' duidelijk zichtbaar. Aan de muur bij de ingang is een houten plank bevestigd met het opschrift 'Soldatenfriedhof Hooglede Ost'.

Na 1960 werden aan het 'Duits kerkhof' geen grote werken meer uitgevoerd. In de nacht van 14 op 15 november 1984 werd de bronzen toegangspoort gestolen. Deze werd later vervangen door een smeedijzeren exemplaar.

In mei 1989 kregen alle grafstenen een weerbestendige laag. De gegraveerde cijfers en letters werden wit geschilderd.

De grafstenen vóór (links) en na (rechts) de behandeling in mei 1989 met een weerbestendige laag.

Op *Volkstrauertag*, de dag waarop Duitsland al haar doden herdenkt uit gewapende conflicten, wordt vanwege het Duitse consulaat in België een bloemenkrans neergelegd in de *Ehrenhalle*. De Duitse *Volkstrauertag* valt op de voorlaatste zondag voor de eerste adventszondag, in de praktijk altijd tussen 13 en 19 november.

'Volkstrauertag' in de Bundestag in Berlijn, zondag 13 november 2011.

In januari 1996 werden de persoonlijke grafzerken, die aan de zijkanten van de begraafplaats opgesteld stonden, verplaatst. Ze staan nu opgesteld langs beide zijden van de Ehrenhalle.

Op zaterdag 5 mei 2012 werd de volledig heraangelegde begraafplaats feestelijk ingehuldigd in aanwezigheid van Vlaams minister van Toerisme Geert Bourgeois, de gouverneur van West-Vlaanderen Carl Decaluwé, de Duitse ambassadeur dr. Eckart Cuntz en tal van prominenten uit Duitsland en België. Er waren ook leerlingen van de Europese school uit Leer (Oost-Friesland, Duitsland) en een aantal Engelse scholieren present. Daarnaast was er ook een delegatie uit de Beierse zuster gemeente Schnelldorf en een detachement soldaten van de Bundeswehr.

Deze begraafplaats is al sinds 2008 een beschermd monument. Dank zij de financiële steun van de Vlaamse Regering heeft de Duitse oorlogsgravendienst, de *Volksbund Deutsche Kriegsgräberfürsorge*, deze begraafplaats helemaal heraangelegd. De Vlaamse Regering kende aan dit project een subsidie van 188.681,46 euro toe.

Een jaar na de inhuldiging, en een jaar voor de start van de herdenking van '100 jaar Grote Oorlog', verkeerde de Duitse militaire begraafplaats van Hoogdele op vrijdag 28 juni 2013 opnieuw in een erbarmelijke toestand. Dank zij een schriftelijke vraag van Vlaams volksvertegenwoordiger Johan Verstreken, voorzien van een aantal kleurenfoto's ter staving in bijlage, greep de minister snel in. De onderhoudspremie voor 2013 werd op 19 juli 2013 goedgekeurd door de Vlaamse Regering, waarna de Duitse *Volksbund* meteen aan de slag ging en de nodige onderhoudswerken uitvoerde.

Remembrance Weekend – zondag 10 & maandag 11 november 2013

De Stedelijke begraafplaats van Roeselare

Zondag 10 november 2013

Albrecht Rodenbach

De Stedelijke Begraafplaats van Roeselare is een bezoek meer dan waard. Het volledig ommuurde terrein bevindt zich vlak bij het centrum van de stad. Liefhebbers van funeraire archeologie, architectuur en antropologie komen hier zeker aan hun trekken. De begraafplaats wordt prima onderhouden, de paden zijn verzorgd en zijn aangelegd met kasseien, met klinkers of met gras.

Een grafmonument dat we niet zomaar voorbij mogen lopen, is dat van Albrecht Rodenbach. De Vlaamse dichter werd geboren in Roeselare op 27 oktober 1856 en overleed er op 23 juni 1880, geen volle 24 jaar oud.

Albrecht 'Berten' Rodenbach stamde uit een gegoede burgerfamilie die afkomstig was uit het Duitse Rijnland. Zijn ooms Alexander en Constantin Rodenbach waren in 1830 bij de eerste verkozenen van het Nationaal Congres van België.

Na de lagere school volgt Berten les aan het Klein Seminarie in Roeselare. Hier wordt zijn Vlaamsgezindheid gewekt, vooral onder impuls van priesterleraar Hugo Verriest, die een grote invloed op hem heeft. In het schooljaar 1874-75 komt het tot een conflict tussen de leerlingen van Verriests Poësisklas en de schooldirecteur.

Op het jaarlijkse schoolfeest weigeren de leerlingen Franse liederen te zingen.

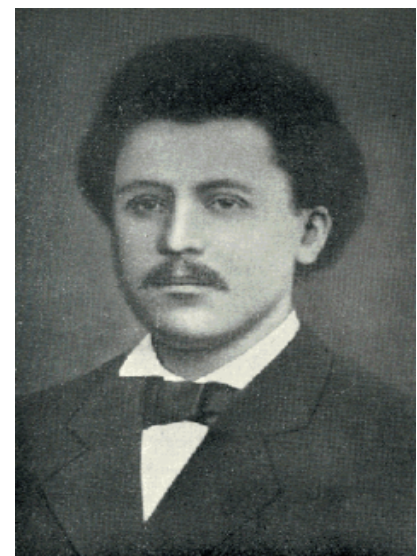
In de plaats zingen zij het door Rodenbach getoondichte 'Nu het lied der Vlaamse zonen' met de gekende strijdkreet 'Vliegt de blauwvoet, storm op zee'. Deze actie kreeg de naam 'De grote storinge' en was de start van de zogenaamde "Blauwvoeterie".

Dit weerhield Rodenbach er niet van om toch nog primus in de Retorica te worden. Na zijn middelbare studies ging hij in 1876 in Leuven rechten studeren. Mede door zijn toedoen worden in 1877 twee algemene studentenlanddagen bijeengeroepen te Gent.

Met zijn Leuvense studiegenoten richtte hij 'Het Algemeen Vlaams Studentenverbond' op. Hun doelstellingen waren de vernederlandsing van het onderwijs en gelijke rechten voor de Vlamingen.

Via het bondstijdschrift 'Het Pennoen' wordt het gedachtegoed van de blauwvoeterie verspreid. Tegelijkertijd bleef Albrecht Rodenbach contacten onderhouden met de Roeselaarse studenten en maakte hij deel uit van de 'De vriendschap', een Roeselaarse letterkundige kring.

Vanaf 1878 onderhoudt Rodenbach contacten met bekende Vlaamse liberalen zoals Max Rooses en Jan van Beers, wat hem niet in dank wordt afgenomen door de katholieke studentenbeweging.

Albrecht Rodenbach

Remembrance Weekend – zondag 10 & maandag 11 november 2013

Het standbeeld van Rodenbach met de Blauwvoet, gemaakt door Jules Lagae.

Albrecht Rodenbach sterft aan tuberculose, nauwelijks 24 jaar oud. Vanaf het ogenblik van zijn overlijden wordt hij het symbool bij uitstek van de Vlaamse studentenbeweging.

In 1888 wordt op het kerkhof van Roeselare zijn praalgraf ingehuldigd en vanaf 1900 wordt de Rodenbachviering een feest van de hele Vlaamse studentenbeweging. Rodenbachs liederen, gedichten en toneelwerken zijn lange tijd de inspirerende symbolen van de Vlaamse Beweging gebleven.

Voor Berten Rodenbach gold "In Vlaanderen Vlaams": alleen de volkstaal was van belang en niet het "Hollands" van de "hollandsche pedanten die onze tale vermooscht hebben". Vlaamse dialecten waren volgens hem een spiegel van het pure en edele karakter van de Vlamingen en daarom het best geschikt voor de heropstanding van het Vlaamse volk.

Bovendien was het Nederlands de taal van de protestanten uit het Noorden en als vurig katholiek kon hij deze taal niet aanvaarden.

Vele generaties Vlamingen zagen in hem de dichtende 'supervlaming'. Dit werd zelfs misbruikt door de priester Cyriel Verschaeve die in een toespraak uit 1941 de strijdbaarheid van Rodenbach gelijkstelde met het Vlaamse militaire engagement voor nazi-Duitsland.

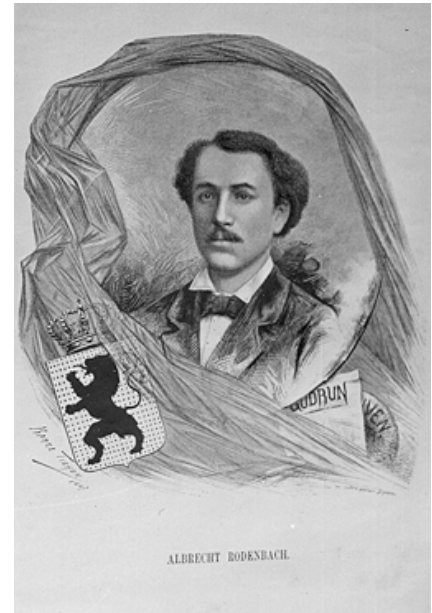
Naast vele gedichten, liederen en toneelstukken schreef Albrecht Rodenbach ook een psalm.

Deze **Psalm van Rodenbach** is een gebed dat in de vele geledingen van de Vlaamse Beweging gebeden werd ter gelegenheid van een plechtige samenkomst of een vergadering.

*God, onze Heer, Gij zijt de Heer der Heren.
Gij draagt de wereld op uw hand;
lacht ge op een volk, het bloeit in roem en ere,
keert Gij uw blikken, 't stort in 't zand!*

*God, onze Heer, gij loecht weleer op Vlaanderen;
toen was het machtig, schoon en fier;
kluister en juk, het sloeg ze ruw aan spaandren:
"Vrijheid en Neering!" klonk het hier.*

*God, onze Heer, wil 't jong geslacht aanhoren;
red Vlaanderen uit zijn diepe val!
Zegen de eed door allen trouw gezwoeren;
Vlaanderen, Vlaanderen boven al!*

Albrecht Rodenbach, tekening van Karel Tichon.

Maar wat is nu de link tussen Berten Rodenbach en de Eerste Wereldoorlog? In 1914 was hij immers al 34 jaar dood...

Op 22 augustus 1909 wordt zijn standbeeld, gemaakt door Jules Lagae, in Roeselare onthuld. In 1918 wordt dat standbeeld door Vlaamse activistische studenten van Roeselare naar Gent overgebracht. Daar wordt het opgesteld op de binnenplaats van de door de Duitse bezetter vernederlandste universiteit.

Het standbeeld wordt bij de bevrijding van Gent door Belgische patriotten ontwaard.

In 1919 krijgt het standbeeld zijn plaats in Roeselare op het Sint-Amandsplein (nu De Coninckplein) terug.

Jef Nys, geestelijke vader van de stripfiguur 'Jommeke', verwerkte Rodenbachs leven ooit tot een stripverhaal.

Remembrance Weekend – zondag 10 & maandag 11 november 2013

De Stedelijke begraafplaats van Roeselare

Zondag 10 november 2013

De oorlogskerkhoven¹ op de oude stedelijke begraafplaats

Op de oude stedelijke begraafplaats van Roeselare bevindt zich een ereperk voor Franse en Britse militairen, en een erebegraving voor Belgische soldaten en burgers die omkwamen tijdens de beide wereldoorlogen. Tot in 1956 was hier ook een ereperk voor Duitse gevallen van de Eerste Wereldoorlog. De begraafplaats wordt beheerd door de stad Roeselare.

Toen het Duitse leger op maandag 19 oktober 1914 Roeselare binnenviel, kwam het tot een treffen met Franse troepen. Woedend om de onverwachte en hevige tegenstand, richtten de Duitsers hun agressie op de burgerbevolking. Op wat later bekend raakte als 'Schuwe Maandag' vermoordden de Duitsers 38 burgers.

Roeselarenaar Alfons Denys schrijft op 19 oktober 1914 in zijn dagboek²: *“Schrikkelijke en gevaarlijke aanblik, geheel de stad in laaie vlam. Welke angstige nacht hebben de thuisgebleven stadsgenoten en zelfs de gevluchten, die den vuurpoel van uren en uren ver konden ontwaren op hunne noodlottige vlucht, niet doorgebracht.”*

De meeste gesneuvelde soldaten, Duitse en Franse, werden de daaropvolgende dagen begraven op de stedelijke begraafplaats: *Im Leben ein Feind, im Tode vereint*³. In de dood is iedereen gelijk. Andere gesneuvelde soldaten kregen een voorlopig veldgraf op de plaats waar ze sneuvelden.

Bij de opeenvolgende grote offensieven aan het front voor Ieper raakten veel Duitse soldaten gewond. Zij werden naar Roeselare gebracht, waar hospitalen waren. Veel gewonden overleefden het niet en werden in Roeselare begraven. Naast Duitse militairen werden hier ook Belgische, Britse en Franse krijgsgevangenen begraven.

Het eindoffensief van het najaar 1918 zorgde voor een laatste toevloed aan gesneuvelden, opnieuw vooral Belgische, Duitse en Franse militairen, maar ook twaalf Amerikaanse soldaten. Deze laatste werden kort na de oorlog overgebracht naar de Amerikaanse begraafplaats *Flanders Field* in Waregem.

Na de wapenstilstand eisten nabestaanden het lichaam van hun gesneuveld familielid op om het in de eigen gemeente te herbegraven. In die periode rees ook het idee om de oorlogsslachtoffers te hergroeperen in afzonderlijke perken: een Britse, een Duitse en een Franse militaire begraafplaats, met daarnaast een afzonderlijke erebegraving voor de Roeselaarse oorlogsslachtoffers.

Tweeëntwintig jaar later was het opnieuw oorlog. Opnieuw vielen er slachtoffers bij de Duitse inval in Roeselare: naast Belgische en Britse militairen ook inwoners en vluchtelingen. Zij werden op de ereperken bijgezet. Tijdens de oorlog stierven enkele Duitse soldaten door ziekte of een ongeluk. Zij werden niet begraven op het Duitse ereperk maar gewoon op de civiele begraafplaats.

In september 1944 werd Roeselare bevrijd door de 1ste Poolse Pantserdivisie onder generaal Stanislaw Maczek. Bij de bevrijding van Roeselare sneuvelden acht Poolse soldaten. Zij kregen tijdelijk een graf naast de Franse militaire begraafplaats. Later werden zij bijgezet op de Poolse militaire begraafplaats van Lommel.

De Duitse gesneuvelden van de Tweede Wereldoorlog werden nog in 1945 naar de Duitse militaire begraafplaats van Lommel overgebracht. In 1956 werd het Duitse militaire ereperk opgeheven. De stoffelijke resten van de bij naam bekenden werden naar Menen overgebracht, die van de onbekenden naar het *Kameradengrab* in Langemark.

---

¹ De algemene term 'oorlogsbegraafplaats' of 'oorlogskerkhof' duidt op een afzonderlijke begraafplaats of een deel van een begraafplaats, voorbehouden aan oorlogsslachtoffers. Dit kan een begraafplaats voor uitsluitend burgerlijke slachtoffers zijn, of een begraafplaats voor uitsluitend militaire oorlogsslachtoffers. In dit laatste geval wordt meestal de term 'militaire begraafplaats' gebruikt.

² Alfons Denys, *Geschiedkundige oorlogskroniek*, eerste boek, 1936.

³ In leven een vijand, in de dood verenigd.

De Stedelijke begraafplaats van Roeselare

Zondag 10 november 2013

De opgeheven Duitse begraafplaats *Wilhelmfriedhof*

Op het grondgebied van Roeselare bevonden zich twee grote Duitse militaire begraafplaatsen: één in de wijk De Ruiter en één in de Groenestraat op de stedelijke begraafplaats.

De begraafplaats in De Ruiter werd door Duitse troepen aangelegd in het voorjaar van 1915. Hier werden de doden begraven die overleden in het *Feldlazarett* in de school vlakbij. Ook de gesneuvelden van de 2de Slag bij Ieper die vielen in Broodseinde en Zonnebeke kregen hier hun laatste rustplaats. Na de Eerste Wereldoorlog werden kleinere Duitse begraafplaatsen en Duitse veldgraven uit de omgeving naar De Ruiter overgebracht. Uiteindelijk lagen er hier 2.820 Duitse soldaten begraven.

In november 1955 werd de begraafplaats De Ruiter, nochtans één van de mooiste, ontruimd. De stoffelijke resten van 2.449 bij naam bekende Duitsers werden naar Menen overgebracht, de 371 onbekende werden bijgezet in het *Kameradengrab* in Langemark.

De Duitse militaire begraafplaats van Roeselare lag aan de Groenestraat op gronden van de stedelijke begraafplaats. De begraafplaats was afgesloten met een witgeschilderde houten toegangspoort met daarboven de tekst *Sie haben Treue gehalten bis in den Tod* vrij vertaald: 'Zij bleven trouw tot in de dood'. Waar nu een grote ceder staat, werd een gedenkteken opgericht in de vorm van een obelisk.

Na de oorlog werd in 1919 al een eerste herschikking van de graven uitgevoerd. Na het afsluiten van een conventie tussen Duitsland en België in 1925 werd een grotere samenvoeging van graven doorgevoerd. Toen werden ook de Britse en Franse graven, die nog tussen de Duitse lagen, overgebracht naar hun definitieve begraafplaats op de Britse en Franse ereperken.

In 1949 tenslotte werd een laatste herschikking doorgevoerd. Ieder graf had een zwart houten kruis met daarin gebrand de naam, rang, eenheid en datum van overlijden.

Een zwart houten kruis, een *Hochkreuz* met een hoogte van 5m, stond midden de individuele graven.

Hoeveel soldaten er precies op het *Wilhelmfriedhof* begraven werden, is niet bekend. De verschillende bronnen spreken elkaar op veel punten tegen. De Duitse bronnen variëren van 1.526 tot 2.000 doden, Belgische bronnen houden het op 1.562. Zeker is dat nogal wat graven vernield werden door artilleriebeschietingen, en dat de Duitse administratie van de begraafplaats door de oorlogsomstandigheden niet altijd even nauwkeurig verliep. Zo werd het graf van de 14 onbekenden, die op 21 oktober 1914 begraven werden, niet genoteerd in de kerkhofregisters.

Bij de Duitse soldaten lagen ook twee Duitse vrouwen begraven die werkten in een lazarett en er overleden zijn. Dat waren:

- Marie Finn, kokkin, geboren te Berlijn op 7 oktober 1896, in Roeselare overleden op 19 mei 1915.
- Agnes Arlt, zuster-verpleegster, geboren te Köben op 24 november 1884 en in Roeselare overleden op 1 februari 1916.

Remembrance Weekend – zondag 10 & maandag 11 november 2013

Deze laatste werd op 4 februari 1916 met grote eer begraven. Na een dienst in de kapel van het Klein Seminarie vertrok de lijkstoet in de Zuidstraat, langs de Grote Markt naar de begraafplaats. De open wagen met de lijkst – die bedekt was met bloemen en de Duitse vlag – werd voorafgegaan door een muziekkapel, een detachement soldaten en zeven dragers van bloemenkransen. De wagen werd getrokken door 2 paarden, bekleed met zwarte doeken en omringd door 6 verplegers. Er volgde een groep met al haar medezusters en de volledige medische staf en personeel.

Een andere plechtige uitvaart was deze op 29 september 1915 van Walter Becker, *Oberleutnant* bij het 24ste Pionier¹ Regiment. De doodsst was vervaardigd uit massief eikenhout en gesculpteerd als een echt kunstwerk. De lijkswagen werd getrokken door 4 paarden en werd voorafgegaan en gevolgd door vele officieren en soldaten.

Eind april 1916 was er de uitvaart van *Leutnant Flieger* von Bulcke, die op 24 april 1916 neergeschoten werd nabij Wijnendale en als 900ste gesneuvelde plechtig begraven werd. In het dodenregister werd hij ingeschreven onder de naam Carl Ritter en onder deze naam ligt hij nu ook begraven in Menen, in de sectie P n° 758. Opnieuw één van de vele raadsels in het opzoekingswerk en waarvoor geen verklaring gevonden kan worden...

De grote ceder en een gedenkplaat op de plaats van de obelisk.

Op vraag van hun familie werden 5 Duitsers tijdens de oorlog ontgraven en naar Duitsland gerepatrieerd. Zeer waarschijnlijk zullen er heel wat meer geweest zijn, in het bijzonder officieren. Slechts 5 werden officieel vermeld in het kerkhofregister.

Het hoogkruis en de eikenhouten grafkruisen.

Door de vele beschietingen en bombardementen op de stad door de Britten, gebeurden er vanaf eind 1917 veel minder begravenissen op het *Wilhelmfriedhof* en vanaf januari 1918 werd de begraafplaats volledig buiten dienst gesteld.

De doden werden nu overgebracht naar Izegem en vooral naar Beveren-Roeselare, waar in 1917 een nieuwe Duitse begraafplaats was aangelegd naast de gemeentelijke begraafplaats in de Ardooiestraat. In Beveren was aan de noordzijde van de kerk al eind 1914 een ereperk ingericht waar 20 gesneuvelden van 19 oktober 1914 begraven waren.

Na de oorlog werden nog 245 Duitse gesneuvelden geregistreerd in diverse soldatengraven op private eigendommen op het grondgebied van Roeselare. Ook was er een 'put van Duitse lijken' in de Rumbeeksesteenweg. Alle lichamen werden ontgraven en overgebracht naar de begraafplaats op De Ruiter.

Om hun talrijke doden te eren, besloot de Duitse commandant generaal Freiherr von Hügel, bevelhebber van het 26ste Reservekorps, om een groots herinneringsmonument op te richten in de vorm van een 7 meter hoge obelisk die midden de graven zou staan.

De stad moest instaan voor alle kosten eraan verbonden. Voor het monument alleen beliepen deze 12.714 Belgische frank. Met diverse bijkomende werken kwam de totale kostprijs op meer dan 20.000 Belgische frank.

De obelisk.

Aan elke zijde van de vierkante basis was een marmeren plaat ingewerkt waarop in volgorde graad, naam, eenheid of regiment, geboortedatum, sterfdatum en nummer van het graf van iedere gesneuvelde waren gebeiteld. In totaal stonden er 400 namen op vermeld, 100 op elke plaat. Dit getal stemt ongeveer overeen met het aantal doden dat er begraven werd van 20 oktober 1914 tot half april 1915.

Op de voorzijde stond volgende tekst in zwarte letters:

HIER RUHEN TAPFERE DEUTSCHE KRIEGER. SIE STARBEN DEN HELDENTOD FÜR KAISER U. REICH IM JAHRE 1914-1915 IN DEN KÄMPFEN ÖSTLICH YSER KANALS. ZU EHREN DER TAPFEREN KAMERADEN ERRICHTET AUF BEFEHL DES Kd GENERALS DES XXVI RES. KORPS FRHR. v. HÜGEL. GENERAL DER INFANTERIE.

¹ De Duitse 'Pioniere' zijn het equivalent van onze genietroepen.

Het 'Ehrendenkmal'.

Het *Ehrendenkmal* werd op 1 augustus 1915 plechtig ingehuldigd. Het stadsbestuur had het bevel gekregen om het gedenkteken op 1 augustus plechtig te overhandigen en de bewaring ervan te beloven. Burgemeester Mahieu en drie schepenen begaven zich die dag samen met de Ortskommandant naar de generale staf. Daar werd een brief overhandigd aan generaal von Hügel waarin stond dat het gevraagde monument gerealiseerd was en dat de stad het monument en de Duitse begraafplaats in ere zou houden. De generaal betreurde dat de stad geweigerd had aan de plechtigheden deel te nemen.

De ceremonie begon met een gebedsstonde in de Sint-Michielskerk, waarna iedereen zich naar de begraafplaats begaf voor de eigenlijke inhuldiging. Ook de opperbevelhebber van het 4de Duitse Leger, hertog Albrecht von Württemberg, was aanwezig.

Er werden drie toespraken gehouden voor de vele aanwezige militairen. Eerst kwam de evangelische predikant aan het woord, daarna de katholieke aalmoezenier en tenslotte generaal von Hügel. De volgende dagen werd het gedenkteken door veel soldaten bezocht en ook de bevolking werd uitgenodigd dit te doen. Velen gingen uit nieuwsgierigheid een kijkje nemen, want het kunstwerk was gemaakt door ambachtslieden uit Roeselare, en alle eer kwam hen toe.

Op sommige individuele graven stonden kleinere gedenkstenen met een passende tekst als eerbetoon voor de overledene. Niet alleen in Roeselare maar ook op alle andere Duitse begraafplaatsen van enige omvang werden dergelijke monumenten en erezoulen opgericht.

In de zomer en herfst van 1917 leden de begraafplaats en de graftekens zwaar onder de beschietingen. Bominslagen sloegen stukken uit het arduin en marmer en omwoelden vele graven.

Als gevolg van het verdrag van 1954 werden in januari 1956 de stoffelijke resten van 1.355 Duitsers van de Eerste Wereldoorlog ontgraven. Dit is minder dan de 1.420 die er officieel begraven lagen. Dit verschil kan verklaard worden door de repatriëringen alsook door verdwenen graven ten gevolge van de beschietingen. 1.308 met naam bekende gesneuvelden werden naar Menen overgebracht, de onbekenden werden bijgezet in het 'Kameradengraf' in Langemark.

De 21 Duitse doden van de Tweede Wereldoorlog werden hier reeds op 16 november 1948 ontgraven en naar Lommel overgebracht.

De beschadigde obelisk bleef nu alleen achter, als enig overblijfsel van wat eens een dodenakker was waarop zovelen, vriend en vijand, samen begraven waren. In februari 1959 werd ook de obelisk afgebroken in opdracht van de *Volksbund Deutsche Kriegsgräberfürsorge*.

*Gestritten, gelitten, für deutsche Ehr.
Es kennt die Namen nur Gott der Herr.
Gestreden, geleden, voor Duitse eer.
Hun namen kent alleen God de Heer.*

Remembrance Weekend – zondag 10 & maandag 11 november 2013

De Stedelijke begraafplaats van Roeselare

Zondag 10 november 2013

De Franse militaire begraafplaats

Op de Franse begraafplaats vinden we graven terug van Franse militairen, gesneuveld tijdens de Eerste Wereldoorlog in het Roeselaarse maar ook in andere regio's van West-Vlaanderen. De begraafplaats bestaat uit twee delen.

Een noordelijk deel, 1.250 vierkante meter groot, met 351 kruisjes. Als opmerkelijkste blikvanger: het monument ter ere van Ferdinand Le Hétet.

Een zuidelijk deel, 1.850 vierkante meter groot met het monument ter ere van de Roeselaarse bevrijders. Achteraan de 396 kruisjes bemerken we het massagraf.

In totaal staan op de Franse militaire begraafplaats 747 betonnen kruisjes waaronder de stoffelijke resten liggen van 759 Franse soldaten. Onder 10 kruisjes rusten 2 soldaten. Op één uitzondering na, telkens een gekend slachtoffer samen met een onbekende. Onder het graf met nummer 579 liggen zelfs drie mensen: Julien Thereau en 2 onbekende soldaten.

Een zicht op het noordelijk deel van de Franse militaire begraafplaats.

Er rusten hier 14 onbekende soldaten die niet in het massagraf begraven werden. De hoogste in rang begraven op deze begraafplaats is luitenant-kolonel Charles Audiat-Thiry, commandant van het 135ste Infanterieregiment (graf nr. 716). Zowel officieren als gewone soldaten liggen, zonder onderscheid van rang, onder een zelfde eenvoudig kruis begraven. Enkel rozenstruiken zorgen voor wat kleur in de zomermaanden. Omdat bewust voor soberheid gekozen werd, zijn andere planten uitgesloten. Individuele monumenten worden ook niet toegelaten. Dit maakt het grafmonument van Le Hétet tot iets unieks.

Het monument voor Ferdinand Le Hétet.

De identieke 75cm hoge betonnen kruisen zijn voorzien van een identificatieplaatje in gele kunststof. Daarop prijken, indien gekend, de naam en voornaam, graad en eenheid van de gesneuvelde. Eronder staat 'MORT POUR LA FRANCE' (gestorven voor Frankrijk) vermeld, gevolgd door de datum van overlijden. Indien de datum van overlijden niet gekend is, staat vermeld '1914-1918'.

Ieder graf heeft een volgnummer, dat bovenaan rechts vermeld wordt. De nummering gaat in opgaande lijn vanaf de uiterste zuidwestelijke hoek, naast het massagraf, om te eindigen aan de andere zijde van de begraafplaats in de noordoostelijke hoek met het nummer 746. Het graf van Ferdinand Le Hétet kreeg geen volgnummer.

Het is ook opmerkelijk dat, hoewel de gesneuvelden uit de voormalige Franse kolonies in Noord-Afrika wellicht van mohammedaanse origine waren, zij net als hun Europese wapenbroeders onder eenzelfde kruisje begraven werden. Op andere Franse begraafplaatsen, zoals bijvoorbeeld Saint-Charles de Potyze bij Ieper of Koksijde, liggen mensen van mohammedaanse religie onder een andere grafsteen, naar islamitische traditie ontworpen.

Bij de bevrijding van Roeselare op 14 oktober 1918 sneuvelden talrijke Franse soldaten. Zij werden op de stedelijke begraafplaats begraven. Het verdere verloop van het eindoffensief richting Tielt en Gent brengt nieuwe Franse slachtoffers naar Roeselare, dat dienst blijft doen als opvangcentrum voor gekwetste Franse militairen. Na de oorlog werden ook de door Duitsers begraven Franse soldaten, verspreid over de stedelijke begraafplaats, naar deze uitsluitend voor Fransen voorbehouden begraafplaats overgebracht.

Remembrance Weekend – zondag 10 & maandag 11 november 2013

De vele veldgraven in de omgeving van de stad trekken de bijzondere aandacht van Eerwaarde Broeder Adolf van de Christelijke Scholen. Samen met de bevoegde Franse militaire dienst zoekt hij deze graven op, tracht te helpen bij de identificatie van de slachtoffers, en laat ze vervolgens overbrengen naar de stedelijke begraafplaats. De vele brieven uit Frankrijk met vragen om inlichtingen over een gesneuveld of vermist familielid komen bij hem terecht. Hij neemt de delicate taak op zich om deze brieven te beantwoorden. Het stoort hem dat vele van de Franse graven er verwaarloosd bij liggen. Hij start het 'werk der grafpeters en –meters'. Dit zijn mensen die het onderhoud van een graf op zich nemen en het voorzien van een bloempje.

Het massagraf.

In oktober 1920 bevonden zich ongeveer 980 individuele Franse graven op de stedelijke begraafplaats. In tegenstelling tot de Britse overheid, staat de Franse overheid, na de wapenstilstand, de repatriëring van de gesneuvelden wel toe. De familie dient dan wel de kosten hiervan zelf te betalen. Het is dan ook de gegoede klasse die hiervan het eerst gebruik maakt om haar doden te laten overbrengen.

Het hoogtepunt van de repatriëringen vindt plaats tussen 5 en 13 mei 1922, wanneer in het totaal 314 Franse militairen ontgraven worden. Er zijn ook bewijzen van illegale ontgravingen, waarbij de familie, zonder met enige wettelijke bepaling rekening te houden, hun gesneuvelde komt ontgraven om hem vervolgens met eigen vervoer mee te nemen...

Eind de jaren 1920 begint de Franse gravendienst met het groeperen van kleinere begraafplaatsen. De vrijgekomen plaatsen op het Franse ereperk worden op deze wijze ingenomen.

Zo vind je in Roeselare ook Franse soldaten terug die destijds begraven werden in Vlamertinge of Poperinge, die gesneuveld zijn bij het bos van Houthulst of bij Zonnebeke.

Dit proces kent zijn voorlopig einde als in december 1970 de 124 graven uit de Eerste Wereldoorlog van de Franse militaire begraafplaats van Roesbrugge naar Roeselare worden overgebracht. Door plaatsgebrek beslist men om de toen bestaande centrale paden tussen de graven op te offeren.

Door telkens drie graven uit Roesbrugge er tussen te plaatsen, sloot men de rijen. Ook de rijen aan beide zijden van het ossuarium zijn graven uit Roesbrugge.

Het grafmonument van Ferdinand Le Hétet

Wie was Ferdinand Le Hétet?

We schrijven 19 oktober 1914. Het is al meer dan twee en een halve maand oorlog en de Duitse troepen staan voor Roeselare. Samen met een aanzienlijke Franse ruitersafdeling is het 41ste Infanterieregiment hier betrokken bij een poging om de opmars van het 4de Duitse leger af te remmen. Inderhaast werd een verdedigingslijn opgeworpen. Ondertussen proberen de Fransen in Roeselare tijd te winnen door de Duitsers op te houden...

Na enige uren moeten de Fransen echter wijken voor de Duitse overmacht. De 2de Compagnie van luitenant Marion heeft zich op dat ogenblik verschanst op een boerderij op het einde van de Stationsdreef. Vanuit deze plaats houden de Franse soldaten de van over de spoorweg aanrukkende Duitsers tegen. Gezien de posities verder onhoudbaar worden, stuurt luitenant Marion zijn ordonnans Ferdinand Le Hétet naar zijn sectie met het bevel zich terug te trekken. "Ik zou hem nooit meer terugzien...", schrijft Marion na de oorlog in een brief aan de Roeselaarse burgemeester Mahieu. Gesneuveld tijdens het volbrengen van zijn opdracht, luidt het officieel.

Voor de Roeselaarse bevolking is Le Hétet een held, hij is tijdens de vier bange oorlogsjaren hét symbool van niet-aflatend verzet tegen de Duitsers. Naast Le Hétet sneuvelden nog 3 soldaten van het 41ste Infanterieregiment op die bewuste 19de oktober, onder andere de soldaten Jean François Chevrel en Julien Lamiral (graf 418), die als gekwetste gevangenen op gruwelijke wijze vermoord werden door de Duitsers.

Remembrance Weekend – zondag 10 & maandag 11 november 2013

Historiek

Reeds in 1917 wordt er in het grootste geheim hulde gebracht aan Le Hétet. Op 30 januari is er in de Sint-Amandskerk een dienst voor hem. De kerk zit vol, alle Roeselaarse hoogwaardigheidsbekleders zijn aanwezig. Maar de Duitsers mogen niets weten, ze zouden het niet toestaan...

Pas na de oorlog kan het officieel. Een comité laat voor hem een praalgraf en een monument oprichten. De Roeselaarse kunstenaar Emile Duyvewaardt zorgt voor beide ontwerpen. Het precieze tijdstip van onthulling is niet meer bekend maar moet zich tussen mei en oktober 1920 situeren.

Beschrijving

In het praalgraf schuilt heel wat symboliek. Tegen een afgebroken zuil, het symbool van een gebroken leven, leunt een eenvoudig soldatenkruis, getooid met een lauwerkrans. Deze lauwerkrans is op haar beurt het symbool van een overwinning. Dit geheel stijgt uit boven een graftombe. Op dit graf verwijzen een helm en een geweer naar een in de strijd gesneuvelde soldaat. Vooraan een foto van Le Hétet met de tekst:

**FERDINAND LE HETET
II COMP. 41ste REG. INFANTERIE
MORT EN HEROS POUR LA FRANCE
A ROULERS LE 19 OCTOBRE 1914**

Detail van het praalgraf van Ferdinand Le Hétet.

Bovenaan de Belgische nationale driekleur, onderaan de Franse. De witte kleur van het graf heeft ook zijn symboliek. Wit is de kleur van de helden: hun ultieme opoffering zuivert hen van fouten en menselijke onvolmaaktheden.

Voor het monument zien we het officieel Franse grafkruis, met de standaardtekst **LE HETET Ferdinand Louis, soldat 41 RI, mort pour la France le 19 octobre 1914.**

Hierbij twee belangrijke opmerkingen:

- De helm op het graf is een historische onnauwkeurigheid gezien de eerste infanteriehelmen pas in 1915 werden ingevoerd. Met andere woorden: Le Hétet had geen helm!
- In tegenstelling tot alle andere naamplaatjes op de begraafplaats draagt dat van Le Hétet geen volgnummer.

Het monument ter ere van de Franse bevrijders en van Ferdinand Le Hétet

Op 17 oktober 1920 wordt dit monument tijdens een indrukwekkende plechtigheid ingehuldigd, in het bijzijn van weduwe Le Hétet en haar zoontje. Onder de talrijke aanwezigen, onder andere de Franse stafchef generaal Bruat en kolonel Barard, bevelhebber van het 152ste Infanterieregiment.

Beschrijving

Het monument bestaat uit een symmetrische arduinen zuil van 16.000kg en is 4,20 meter hoog, bovenaan afgewerkt met een urne en rouwsluier. De urne staat symbool voor de vergankelijkheid van het leven.

Het massagraf of ossuarium

Achteraan het zuidelijk deel vinden we een ommuurd perk van vijf bij zeven meter. Een sober monument duidt ons de plaats aan van het massagraf.

**DANS CET OSSUAIRE REPOSENT
250 SOLDATS FRANCAIS INCONNUS 1914-1918.**

Volgens de Franse gravendienst is dit opschrift niet meer correct. Door latere bijzettingen bevat dit graf nu de stoffelijke resten van 264 onbekende Franse soldaten. Volgens een onmogelijk op waarheid te achterhalen verhaal zou ook de legendarische Franse piloot George Guynemer hier begraven zijn.

Over het ontstaan van dit massagraf is weinig bekend. Zo komt het vreemd genoeg niet voor op plannen van de stadsarchitect gedateerd maart 1924, mei 1926 en mei 1936.

*DANS CET OSSUAIRE
REPOSENT 250 SOLDATS
FRANCAIS INCONNUS 1914-1918*

Remembrance Weekend – zondag 10 & maandag 11 november 2013

De Stedelijke begraafplaats van Roeselare

Zondag 10 november 2013

De Britse militaire begraafplaats

Op de Britse militaire begraafplaats van Roeselare vinden we de graven terug van 96 militairen uit het Gemenebest en van 2 onbekende Franse militairen. 89 van deze Britten sneuvelden, net als de 2 Fransen, tijdens de Eerste Wereldoorlog, de overige 7 tijdens de Duitse inval in 1940.

Op deze begraafplaats zijn 16 Britse officieren begraven, de hoogsten in rang zijn 2 kapiteins.

In het midden van deze begraafplaats staat het grote witte kruis, het *Cross of Sacrifice*. Dit kruis, naar een ontwerp van architect Reginald Blomfield, vinden we terug op iedere begraafplaats van het Britse Gemenebest. Net zoals de grafstenen is het gemaakt uit Portland kalksteen. Aan beide zijden van dit kruis staan stenen zitbanken. In de rugzijde van de meest oostelijke vinden we het kastje met de registers: twee boeken met de namen van de gesneuvelden en een bezoekersregister.

Centraal staat het *Cross of Sacrifice*.

De 80cm hoge grafstenen of *headstones* hebben een uniforme lay-out. Bovenaan staat een embleem, verwijzend naar het regiment of wapenkenteken. Zo kregen Canadese militairen allemaal het esdoornblad op hun graf. Onder het embleem volgt de tekst in 4 regels: bovenaan het individuele stamnummer en/of militaire rang, eronder de volledige naam. Op de derde regel staat de benaming van het regiment of eenheid waartoe de gesneuvelde behoorde. Onderaan staan de datum van overlijden en eventueel de leeftijd vermeld. Vervolgens bemerken we het religieuze teken: meestal een kruis, soms ook een davidster of – voor vrijzinnigen – geen symbool.

Onderaan de steen kon de familie een persoonlijk opschrift aanbrengen. Bij de onbekende soldaten staat hier altijd 'Known unto God'.

De zitbank met het kastje voor de registerboeken.

Aan de zuidzijde van het 'Cross of Sacrifice' vinden we een kleine zuil, geflankeerd door twee grafstenen. Dit is een *Duhallow block*, een speciaal gedenkteken voor twee soldaten, *Private C. S. Hall* en *Lance Corporal Robson*, gestorven in Duitse gevangenschap en vervolgens begraven op de stedelijke begraafplaats, maar waarvan de graven door latere oorlogshandelingen vernield werden. De tekst luidt als volgt:

TO THE MEMORY OF THESE TWO SOLDIERS OF THE BRITISH EMPIRE WHO FELL IN 1915 AND WERE BURIED AT THE TIME IN ROULERS GERMAN CEMETERY BUT WHOSE GRAVES ARE NOW LOST. THEIR GLORY SHALL NOT BE BLOTTED OUT.

Als we alle graven uit de Eerste Wereldoorlog bekijken vallen er onmiddellijk een aantal zaken op:

- Het grote aantal militairen uit Canada: 27, waarvan 3 onbekenden. Hun grafsteen is getooid met een esdoornblad of *Maple leaf*, het symbool dat we ook op de Canadese vlag terugvinden.
- De overlijdensdatum situeert zich op 53 graven in april of mei 1915. Op 22 april 1915 gebruikten de Duitsers voor het eerst in de moderne geschiedenis oorlogsgas op een grote schaal bij Steenstraete. De Franse en Canadese troepen werden er volkomen verrast. Wie door de gassen bevangen was, stierf ter plaatse of werd als krijgsgevangene meegevoerd. In het klooster van de Paters Redemptoristen in Roeselare was een hospitaal ingericht voor de opvang van gekwetste geallieerde militairen. Velen die we op deze begraafplaats terugvinden met als overlijdensdatum april, mei of juni 1915, zijn slachtoffers van het verschrikkelijke oorlogsgas, dat hen een langzame en pijnlijke dood bezorgde.

Remembrance Weekend – zondag 10 & maandag 11 november 2013

- We vinden hier ook veel vliegtuigbemanningen: in totaal liggen er 8. In zuidwestelijke richting van het *Cross of Sacrifice* vinden we een groep van zes vliegeniers, allen gesneuveld in oktober 1917. Dit is de trieste balans van de intense bombardementscampagnes, zowel overdag als 's nachts, door het *Royal Flying Corps* (de voorganger van de Britse *Royal Air Force*) tegen de Duitse aanwezigheid in Roeselare.

Vooraan links bevinden zich drie graven uit de Eerste Wereldoorlog, die in 1936 overgebracht werden uit opgedoekte kleinere begraafplaatsen: *Rifleman* A. Askew was begraven aan de kerk van Hooglede. *Flight Sub Lieutenant* K. V. Turney, een marine-piloot, en een onbekende zeeman hadden hun rustplaats op de gemeentelijke begraafplaats van Knokke.

Let op het andere soort steen dat gebruikt werd bij het graf van Turney. Het gaat hier om een witte marmersoort uit de groeven van Botticino in Noord-Italië.

De overige 7 graven zijn de later bijgezette slachtoffers uit de Tweede Wereldoorlog. Allen van hetzelfde 4de bataljon 'The Royal Berkshire Regiment', waren ze betrokken bij de achterhoedegevechten van het Britse leger eind mei 1940 in de omgeving van Pijpegale-Zuidschote. Ze werden gewond of stervende naar Roeselare gevoerd om hier uiteindelijk een laatste rustplaats te vinden.

In tegenstelling tot de graven uit de Eerste Wereldoorlog, springen hier de soms treffende persoonlijke opschriften in het oog.

Bij tweede luitenant M. Lowsley lezen we: *One who never turned his back but marched breast forward*¹.

Bij *Private* R. J. Mallard: *Good bye, Reg. Till we meet again. Your loving mother and brother*².

In de rechtse rij bemerken we het graf van *Private* Aaron Stern, een Brit van joodse afkomst. Zijn grafsteen verschilt met die van de overige door de davidster en het opschrift in het Hebreeuws.

Ook zien we in dezelfde rij de grafsteen van *Private* Andrew Hamilton. Hier ontbreekt het kruis, als teken dat het hier om het graf van een vrijzinnige gaat. Bij slechts één graf uit de Eerste Wereldoorlog is dit ook het geval.

***In tijden van vrede begraven zonen hun vaders,
In tijden van oorlog begraven vaders hun zonen.***

Herodotos (420 v.C.)

¹ Iemand die jou nooit de rug toedraaide maar, borst vooruit, opmarcheerde.

² Vaarwel, Reg. Tot we elkaar weer ontmoeten. Jouw liefhebbende moeder en broer.

De Stedelijke begraafplaats van Roeselare

Zondag 10 november 2013

De erebegraafplaats

Op de Roeselaarse erebegraafplaats bevinden zich de graven van zowel militairen als van burgers. Naast inwoners van de stad werden er ook niet-Roeselarenaars begraven die slachtoffer waren van één van beide wereldoorlogen op het grondgebied van Roeselare.

Op deze begraafplaats rusten niet alle Roeselaarse oorlogsslachtoffers. Er liggen ook burgerlijke en militaire Roeselarenaren begraven op het burgerlijke gedeelte van de oude stedelijke begraafplaats, op Belgische militaire begraafplaatsen in binnen- en buitenland, op gemeentelijke burgerlijke begraafplaatsen, enz.

Een zicht op de erebegraafplaats.

Het Roeselaarse oorlogsmonument.

De Roeselaarse erebegraafplaats bestaat uit:

- het Roeselaars oorlogsmonument;
- het monumentje ter herinnering aan de overleden en overlevende weggevoerden en werkweigerars;
- de begraafplaats zelf.

Het Roeselaars oorlogsmonument, dat zowel de burgerlijke als de militaire oorlogsslachtoffers herdenkt, staat vooraan op de erebegraafplaats. Het monument is 5,60 meter hoog, 3,10 meter breed aan de voet en heeft een diepte van 1,80 meter. In de middenkolom valt een helm op, bekroond met een lauwerkrans als symbool van de overwinning. Aan beide kanten tussen de kolommen bevinden zich half verheven figuren in brons: een treurende moeder en echtgenote.

Bovenaan het monument staat een kruis als teken van christelijke hoop en het woord 'PAX' (vrede). Er is ook een opschrift 'Rousselare erkentelijk, aan onze Helden 1914-1918 – 1940-1945'. De achterkant van het monument draagt het opschrift 'RIP' met eronder een kruis.

Het monument was in de eerste plaats bedoeld als herinnering aan de slachtoffers van de Eerste Wereldoorlog. Na de Tweede Wereldoorlog werden ook de jaartallen '1940 1945' toegevoegd onder '1914 1918'.

Het monumentje voor de weggevoerden en werkweigerars bevindt zich rechts van het Roeselaars oorlogsmonument. Het zandstenen gedenkteken heeft een kruisvorm zoals het grafzerkje van de oorlogsslachtoffers en heeft een hoogte van 1,30 meter, een breedte van 0,60m en een diepte van 25cm. De metalen kruisvormige plaat vermeldt 'Aan de overleden en overlevende weggevoerden en werkweigerars NVW'.

Op de begraafplaats zelf rusten 257 oorlogsslachtoffers uit beide wereldoorlogen onder een typisch grafzerkje uit beton dat wit geschilderd is. De namen van de slachtoffers zijn in witte letters gegrift in een koperen plaat. Naast de naam en de voornaam van het slachtoffer wordt ook de plaats en de datum van overlijden vermeld. Bovenaan is het wapenschild van de stad Roeselare, een patriarchaal kruis, in een schildje verwerkt. De grafzerk heeft de vorm van een kruis en heeft als afmetingen 98cm x 50cm x 7,5cm.

Iedere grafzerk vermeldt één naam, behalve zerk H11 die de namen van twee slachtoffers draagt: broer en zus Leo (°9 mei 1908) en Martha (°22 maart 1907) Wyffels. Al vluchtend verdronken ze samen in een waterput, nadat hun vader in de hoevewoning aan de Diksmuidsesteenweg door Duitse soldaten werd vermoord op 'Schuwe Maandag'.

Remembrance Weekend – zondag 10 & maandag 11 november 2013

De gedenksteen voor Helena Korn-Popper

Deze gedenksteen bevindt zich in rij O tussen de graven O18 en O19 en werd geplaatst op het voormalige graf van Helena Popper (°Wenen, 29 december 1891). De liggende steen is uit zwart graniet en meet 60cm x 40cm.

Op de plaats van deze gedenksteen was Helena Popper begraven onder een Roeselaars zerkje tot dinsdag 19 november 1996. Op die dag werd ze ontgraven volgens de joodse traditie en overgebracht naar de joodse begraafplaats in het Nederlandse Putte.

Helena Popper was een Oostenrijkse van joodse afkomst die begin 1939, samen met haar man Ihre Jacob Korn en haar zoon Friedrich Josef, vluchtte voor de nazi's naar Antwerpen. De uiteindelijke bedoeling was om te emigreren naar Palestina.

Bij de inval van de Duitse troepen in België in mei 1940 werden verdachte Belgen en vreemdelingen aangehouden door de Staatsveiligheid. Ook vader Jakob en zoon Friedrich werden, niettegenstaande ze op de vlucht waren voor de Nazi's, aangehouden en opgesloten.

Helena Popper vluchtte, zoals veel inwoners van Antwerpen, voor de Duitse invallers en kwam bij toeval terecht te Roeselare. Gezien ze alleen de Duitse taal machtig was, werd ze enkele keren opgepakt als verdachte persoon en terug vrijgelaten.

Totaal overstuurd pleegde ze op 17 mei 1940 zelfmoord door zich onder een trein te werpen aan de Ardooisesteenweg in Roeselare. Helena werd voorlopig begraven tussen de vele andere Roeselaarse oorlogsslachtoffers van de meidagen 1940 en werd later begraven op de erebegraafplaats.

De gedenksteen werd op 21 november 1999, in aanwezigheid van een joodse afvaardiging uit Antwerpen, onthuld. Deze steen is in Roeselare de enige verwijzing naar de jodenvervolging en moet een blijvende aansporing zijn tot verdraagzaamheid.

De gedenksteen voor Helena Korn-Popper.

De slachtoffers van 'Schuwe Maandag' (19 oktober 1914)

Bij de inval van de Duitse troepen op maandag 19 oktober 1914 werden 38 burgers het slachtoffer van de Duitse wreedheden. Deze dag werd sindsdien 'Schuwe Maandag' genoemd. Van deze 38 vermoorde burgers zijn er 35 begraven op de erebegraafplaats. Deze slachtoffers werden vooral begraven in de rijen G, H en I.

Onder deze 35 begraven slachtoffers bevinden zich ook 5 Roeselarenaars die vermoord werden te Beveren-Roeselare op de hoeve Vermandere (wijk 't Muizeke) en daar een tijdelijk graf kregen. Deze vijf slachtoffers werden op 20 december 1921 ontgraven en overgebracht naar de erebegraafplaats, waar ze begraven werden in rij I (nummers 1 tot en met 5).

Roeselare 1917: een dodelijke stad voor de burgerbevolking

In het jaar 1917 vallen er 60 burgerlijke slachtoffers (51 inwoners, 9 niet-inwoners) op het grondgebied van de stad Roeselare. De burgerbevolking heeft voortdurend te lijden onder de beschietingen van de Britse artillerie en de aanvallen van geallieerde vliegtuigen, als gevolg van de derde Slag bij Ieper die de Britse troepen tot in Passendale bracht.

Op 21 september 1917 vallen 11 slachtoffers aan de 'kop van de Vaart' bij een Brits bombardement. Het kanaal Roeselare-Ooigem is een belangrijke aanvoer- en bevoorradingsroute voor het Duitse front en wordt regelmatig beschoten of gebombardeerd door de geallieerden.

Op 29 november 1917 werden opnieuw 7 burgers het slachtoffer door artilleriebeschietingen op de stad. Hun namen vindt men terug in rij I.

Drie militaire broederparen overleden in de Eerste Wereldoorlog

In de Eerste Wereldoorlog overleden of sneuvelden 3 broederparen in militaire dienst. Zij hebben op deze begraafplaats hun laatste rustplaats.

Dejaegher Gustave (E6) overlijdt als oorlogsvrijwilliger bij het 7de Linieregiment op 7 mei 1915 in het hospitaal van Dinard (Frankrijk) en zijn broer Victor (E7) als soldaat bij het 3de Lansiers overlijdt op 13 september 1914 in het hospitaal te Antwerpen aan de gevolgen van een longperforatie.

Dewaegemaeker Alfons (M8) overlijdt als soldaat bij het 1ste Regiment Zware Artillerie op 22 november 1918 in het Onze-Lieve-Vrouwgesticht te Sint-Michiels (Brugge). Zijn broer Hendrik, Camille (M7) overlijdt op 29 oktober 1916 als soldaat bij het 14de Linieregiment in het militair hospitaal te Adinkerke aan de gevolgen van kwetsuren opgelopen op 26 oktober 1916.

Tytgat Emiel (C6) overlijdt als soldaat in opleiding op 6 februari 1917 in het hospitaal te Saint-Lo (Frankrijk). Zijn broer Hendrik (C7) sneuvelt op 25 juni 1917 als soldaat bij het 6de Regiment Artillerie te Diksmuide.

De gedenksteen voor de broers Joseph en Emile Tytgat.

De meidagen van 1940

De meidagen van 1940 kenden als trieste hoogtepunten de bombardementen op zaterdag 25 mei, zondag 26 mei en donderdag 30 mei 1940. Tijdens deze dagen overleden ook Belgische militairen in de kliniek Maria's Rustoord die ingericht was als militair ziekenhuis. Uiteindelijk zullen er tijdens deze woelige periode 131 burgerlijke en militaire slachtoffers overlijden op het grondgebied van de stad.

Een gedeelte van deze burgerlijke slachtoffers werd begraven op de erebegraafplaats in rij P (22 slachtoffers) en de rij O, nummers 15 tot en met 28 (14 slachtoffers). In de graven O27 en O28 rusten de gebroeders Jacob (*12/11/1926) en Frans Bol (*28/09/1925) uit Kalmthout, die als vluchteling dodelijk getroffen werden in de Hugo Verrieststraat.

Burgerlijke oorlogsslachtoffers overleden in Duitsland tijdens de Tweede Wereldoorlog

Talrijke landgenoten en stadsgenoten worden gedeporteerd en/of verplicht tewerkgesteld in Duitsland tijdens de Tweede Wereldoorlog. Een aantal Roeselaarse inwoners horen daarbij.

De stoffelijke resten van 6 van deze slachtoffers werden uit Duitsland gerepatrieerd en begraven in de rij O met de nummers 1 tot en met 6 (Pascal Victor, Maeye Hector, Ostyn Camiel, Leenknecht André, Feys Willy en Desmet Eugeen).

Politieagent Frans Dujardin

Dujardin Frans, Edmond werd geboren te Roeselare op 12 maart 1910 als zoon van Albert, Alfons en Vandermeersch Euphrasia. Hij was gehuwd met Dupon Hilda, Maria en woonde in de Westlaan 54 te Roeselare.

Frans Dujardin was politieagent te Roeselare en werd per vergissing bij de bevrijding van de stad Roeselare op 8 september 1944 om 6.15 u doodgeschoten door Poolse soldaten in het begin van de Ooststraat...

Frans Dujardin was in uniform en de Poolse schutter dacht dat hij een vluchtende Duitse officier zag wegtrekken en loste een dodelijk salvo.

Frans Dujardin ligt begraven op een wat afzonderlijke plaats op de erebegraafplaats met de aanduiding N1.

De burgerlijke slachtoffers van de bevrijding van Roeselare op 7 september 1944

Naast politieagent Dujardin Frans vallen er nog 5 burgers als oorlogsslachtoffer bij de bevrijding van de stad. Drie van deze slachtoffers liggen begraven op de erebegraafplaats in de rij O, namelijk Ingels Camiel (*20/03/1917) in het graf O10 en broer en zuster Pattyn Lutgarde (*21/08/1931) en Pattyn Raphaël (*31/05/1930) in respectievelijk het graf O8 en O9.

De Belgische militaire begraafplaats Houthulst

Zondag 10 november 2013

Tijdens de Grote Oorlog overleed in ieder leger ongeveer één soldaat op zes aan een ziekte. Bij het Belgisch leger was dit echter twee op zes. De bijzonder slechte omstandigheden waarin onze frontsoldaten aan de IJzer zich bevonden, heeft daarin een grote rol gespeeld. Ziekten die veelvuldig voorkwamen waren hersenvliesontsteking, mazelen, bof, roodvonk, waterpokken, neus- en keelontstekingen, geelzucht, dysenterie en griep.

In de Belgische fronthospitalen werden tijdens de oorlog niet minder dan 56.000 soldaten verzorgd voor opgelopen ziekten of verwondingen. De meeste Belgische gesneuvelden werden door hun familie op het burgerlijk kerkhof van hun woonplaats bijgezet. Het onderhoud van de Belgische militaire begraafplaatsen berustte van 1 januari 1969 bij het Ministerie van Binnenlandse Zaken, maar sinds 2004 is dat in handen van het Ministerie van Defensie.

Belgische gesneuvelden uit de Eerste Wereldoorlog liggen begraven op de militaire begraafplaatsen van Adinkerke, Brugge, De Panne, Hoogstade, Houthulst, Keiem, Oeren, Ramskapelle, Steenkerke en Westvleteren, allemaal in West-Vlaanderen.

Buiten West-Vlaanderen zijn er ook begraafplaatsen in Ougrée, Halen, Sint-Margriete-Houtem, Bonnelles, Champion en Wilrijk.

De grafzerken bestaan uit een zware arduinen steen, bovenaan gebogen met twee omkrullingen aan de uiteinden en daarop een bronzen plaat met naam en voornaam van de gesneuvelde, de rang en de datum van overlijden.

In veel gevallen komt ook de vermelding voor 'Stierf voor België', 'Gestorven voor België' en 'Mort pour la Belgique'.

Bovenaan is er een versiering met de Belgische driekleur (schuin of verticaal) met eventueel een kruis in, ofwel een klimmende driekleurige leeuw, wat geen bijzondere betekenis heeft.

Op de bronzen plaat komen ook de afbeeldingen van decoraties voor, die meestal postuum en jaren na de oorlog verleend werden.

Op de grafsteen van een onbekende komt de tekst voor:

ONBEKENDE MILITAIR GESTORVEN VOOR BELGIE 1914 – 1918

MILITAIR INCONNU MORT POUR LA BELGIQUE 1914 – 1918

De Belgische militaire begraafplaats van Houthulst herinnert vooral aan het bevrijdingsoffensief dat in Vlaanderen op 28 september 1918 onder opperbevelhebber Koning Albert I van start ging.

Van de 1.220 bekende slachtoffers die hier rusten, zijn er 1.193 gesneuveld in het laatste oorlogsjaar. Velen lieten het leven in het bos van Houthulst op 28 en 29 september 1918. In totaal zijn hier 1.726 Belgische graven.

Victor Callemeyn werd in Kortrijk geboren op 20 februari 1895 als oudste van drie kinderen. Hij had nog een broer Joseph en een zuster Godelieve. Zijn ouders, Polidoor Callemeyn en Elisa Frederika Bogaert woonden in de Molenstraat nr. 10 (nu Langemeersstraat). Zijn vader was directeur van het stedelijk openbaar slachthuis.

Remembrance Weekend – zondag 10 & maandag 11 november 2013

Victor volgde Grieks-Latijn aan het Sint-Amanduscollege in Kortrijk en hij wou voor arts studeren. Hij publiceerde meerdere gedichten, ondermeer in het tijdschrift 'De Student' onder de schuilnaam *Seemōwe* (zeemeeuw). Daags na het uitbreken van de oorlog meldde hij zich als vrijwilliger. Zijn eerste contact met de vijand – als karabinier bij het eerste marsbataljon – gebeurde aan de Scheldebrug te Dendermonde, waar hij aan de rechterhand gewond raakte.

Onderluitenant Victor Callemeyn sneuvelde op 29 april 1918 in het 10de Linierement bij de verdediging van een vooruitgeschoven stelling nabij Langemark. Hij werd postuum vereerd met het Kruis van Ridder in de Leopoldsorde, het Oorlogskruis, de Overwinningsmedaille en de Herinneringsmedaille. Hij werd begraven op de militaire begraafplaats van Houthulst in graf F 1 – 1379.

Zicht op een deel van de begraafplaats Houthulst. Hier en daar liggen nog bloemen, een foto, een gedenkplaat...

Een zicht van bij de ingang naar het centraal punt met de vlaggenmast met de Belgische driekleur.

Remembrance Weekend – zondag 10 & maandag 11 november 2013

Een aantal Vlaamse gesneuvelden rust onder een zogenaamd 'heldenhuldezerkje', een ontwerp van de Vlaamse frontsoldaat, tekenaar en kunstschilder Joe English. Hij diende tijdens de oorlog in de *section artistique* en stierf op 31 augustus 1918 in het krijgshospitaal van Vinkem aan een blindedarmonsteking.

Joe English koos voor het heldenhuldezerkje een Keltisch kruis naar Iers voorbeeld met de letters van de studentenleuze A.V.V.-V.V.K. (Alles voor Vlaanderen – Vlaanderen voor Kristus), met daaronder de omhoogvliegende blauwvoet, naar Albrecht Rodenbach, de Vlaamse inspirator van het "Algemeen Katholiek Vlaamsch Studentenverbond".

Heldenhuldezerkjes van Vlaamse gesneuvelden zijn nog terug te vinden op de militaire kerkhoven van Oeren, Hoogstade en op de kerkhoven van Alveringem en Beveren-aan-de-IJzer.

Deze heldenhuldekruisjes waren voor sommigen een steen des aanstoots. Zo werden al in 1918 de gegraveerde letters AVV-VVK met cement dichtgestreken. In 1925 slaat men honderden zerkjes stuk, het grint wordt gebruikt voor de fundering van een weg of spoorweg...

Rechts: Een heldenhuldezerkje op de begraafplaats van Hoogstade.

Op deze begraafplaats bevinden zich 81 graven van Italiaanse krijgsgevangenen, die door de Duitsers tewerkgesteld werden in het bos van Houthulst. De Italianen moesten met een smalspoorbaan munitie aanvoeren.

Velen stierven in die situatie onder het vuur van hun geallieerde bondgenoten. Zij liggen achteraan begraven, tegen de bosrand.

Links: Eén van de twee rijen Italiaanse graven, achteraan de begraafplaats tegen de bosrand.

Links: 'Italië aan zijn gesneuvelden'.

Bemerk dat Italië pas sinds 1915 in oorlog is.

Boven: een grafkruis voor een Italiaanse krijgsgevangene, gestorven en begraven in het bos van Houthulst.

Remembrance Weekend – zondag 10 & maandag 11 november 2013

De Duitse militaire begraafplaats Wervicq-Sud

Zondag 10 november 2013

Wervicq-Sud of Zuid-Wervik is een gemeente in het Franse Noorderdepartement (regio Nord-Pas-de-Calais) en telt circa 4.700 inwoners. De plaats maakt deel uit van het arrondissement Rijsel. Aan de overkant van de Frans-Belgische grens, die gevormd wordt door de Leie, ligt het West-Vlaamse Wervik.

Het *Deutscher Soldatenfriedhof Wervicq-Sud* is een Duitse militaire begraafplaats in de Franse gemeente Zuid-Wervik. Er rusten 2.498 Duitse soldaten en 8 soldaten van het Oostenrijks-Hongaarse keizerlijke en koninklijke (k.u.k.) leger, die sneuvelden in de Eerste Wereldoorlog.

Een zicht op de toegangspoort en de begraafplaats vanop de straat.

De Duitse begraafplaats ligt anderhalve kilometer ten zuidwesten van het dorpscentrum. De begraafplaats heeft een rechthoekig grondplan en de graven worden er aangeduid door kruisjes, met uitzondering van 13 joodse graven, die gemarkeerd worden door een stèle. Daarnaast worden 60 groepsgraven aangeduid met een platte grafsteen.

De begraafplaats wordt beheerd door de Duitse oorlogsgravendienst, de *Volksbund Deutsche Kriegsgräberfürsorge* met hoofdzetel in Kassel (D).

Wervik lag tijdens de oorlog nabij het westelijk front. Veel Duitse soldaten sneuvelden vlakbij in België aan de Ieperboog en in het Heuvelland.

De Fransen begonnen na de oorlog in mei 1921 met de aanleg van deze begraafplaats. Men bracht er de gesneuvelden over die tijdens de oorlog door hun kameraden waren bijgezet in het parkdomein Dalle-Dumont, zo'n 500 meter verderop. In dat kasteelpark staat nu nog steeds een gedenkteken voor de Duitse doden, ontworpen door professor Kreis.

De begraafplaats *Wervicq-Süd* werd uitgebreid met doden uit de omliggende gemeenten. In de periode 1958-1959 bracht de *Volksbund*, op vraag van de Franse regering, ongeveer 250 stoffelijke resten over van Duitse krijgsgevangenen soldaten die tijdens de Eerste Wereldoorlog in Normandië gestorven en op gemeentelijke begraafplaatsen bijgezet waren.

Kruisen en stèles...

Zo'n 500 van de hier rustende gesneuvelden vielen bij de zware gevechten rond Ieper tussen oktober en december 1914. De jaren 1915 en 1916 werden gekenmerkt door de stellingenoorlog rond het Heuvelland, slechts 10km ten westen van *Wervicq-Sud*. Uit die periode dateren 1.600 graven op deze begraafplaats. 1.200 onder hen behoorden tot één en dezelfde divisie en sneuvelden in de periode tussen midden maart en begin september 1916.

Verdere verliezen dateren van het Britse offensief dat later bekend raakte als de Slag om Passendale (Derde Slag bij Ieper) uit de tweede helft van 1917. Ook rusten hier slachtoffers van het Duitse Lenteoffensief en de aanval op de Kemmelberg van april 1918.

Links: toch zie je af en toe nog een bloem of een krans...

De doden behoorden tot eenheden van wie de garnizoenen zich vooral in Beieren, maar ook in Württemberg, Hessen, Thüringen, Nedersaksen, Sleeswijk-Holstein, Saksen, Oost Pruisen, Silezië en Brandenburg, en de Hanzesteden Bremen, Hamburg en Lübeck bevonden. Ook op de begraafplaats Menen, die we vorig jaar bezochten, rusten kameraden van deze zelfde eenheden.

Remembrance Weekend – zondag 10 & maandag 11 november 2013

De begraafplaats werd een eerste maal uitgebouwd door de *Volksbund Deutsche Kriegsgräberfürsorge* na het afsluiten van een overeenkomst in 1926 met de Franse militaire overheden. Het probleem van een duurzame aanduiding van de graven bleef onopgelost: eerst door een Duits gebrek aan deviezen, in 1939 door het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog.

Na het afsluiten van de overeenkomst tussen Duitsland en Frankrijk van 19 juli 1966 kon de *Volksbund Deutsche Kriegsgräberfürsorge*, financieel ondersteund door de Duitse regering, de uiteindelijke vormgeving van de Duitse militaire begraafplaatsen van de Eerste Wereldoorlog in Frankrijk aanpakken.

De begraafplaats ligt op een helling.

Op het hoogst gelegen deel staat een zwart smeedijzeren hoogkruis.

Op de begraafplaats *Wervicq-Süd* werd in de jaren 1970 eerst de landschap- en tuinarchitectuur aangepakt. Er werd ook voor een ommuring gezorgd en voor een nieuwe toegang.

In 1974 werden de voorlopige houten kruisen vervangen door metalen kruisen met daarin gegoten de naam en de datum van overlijden van de gesneuvelden.

De Duitse *Bundeswehr* zorgde voor de aanvoer van de 35kg zware kruisfunderingen, de kruisen zelf werden deels geplaatst door jongeren.

1.918 gesneuvelden rusten in individuele graven, 36 bleven onbekend.

De 13 graven van joodse gesneuvelden kregen op religieuze gronden in plaats van een kruis een grafstèle uit natuursteen. Het opschrift in het Hebreeuws betekent:

“Hier rust begraven.....
Moge zijn ziel verbonden blijven met de kring van de levenden.”

Op het hoogst gelegen deel: een merkwaardig gevormde boom.

Voor 60 groepsgraven werd gekozen voor een platte grafsteen.

Kruisen en platte stenen.

Het houten hoogkruis werd ook vervangen door een exemplaar uit gesmeed staal.

De metalen kruisen op Duitse begraafplaatsen, heel gebruikelijk aan de Marne, de Somme en in de regio Verdun in Frankrijk, kennen wij in Vlaanderen niet. De begraafplaatsen Langemark, Menen en Vladslo liggen op een vlak stuk grond.

Wervicq-Sud ligt echter, net als Hoogdele, op een helling. Door die ligging en door die andere kruisen doet deze begraafplaats vreemd aan.

Will 'ye go to Flanders?

Liefde, Leed en Leugen – Oorlog en Muziek

Zondag 10 november 2013

Er zijn allicht geen gebeurtenissen in het leven van de mens waarover geen liederen geschreven werden en worden. Precies daardoor biedt muziek altijd een eigen kijk op de dingen, en verwoorden liedteksten vaak op een betekenisvolle manier hoe mensen zich tot hun wereld verhouden.

Het hoeft dus niet te verwonderen dat, als mensen in een oorlog verwickeld raken, die ervaring als vanzelf tot muziek voert. Soms worden liederen ingezet om tot oorlog aan te sporen, terwijl anderen hun toevlucht zoeken tot muziek om geweld aan te klagen. Lieder kunnen een oorlog verheerlijken of verguizen, het aangedane leed vergoelijken of bloot leggen, de vijand beschimpen of in een soldaat het mensenkind herkennen.

Het oude lied "Will 'ye go to Flanders" (sinds 1998 de soundtrack van het In Flanders Fields Museum) zet de juiste toon voor een verkenning van een stukje oorlog-en-muziekgeschiedenis. De episode van de Eerste Wereldoorlog levert de verhaallijn voor deze muzikale voorstelling. Maar de muziekkeuze reikt terug tot in de Middeleeuwen, en verzamelt liedteksten uit verschillende landen en in verschillende talen. Precies die wijde greep, zowel in tijd als in ruimte, toont aan dat oorlog des mensens en van alle tijden lijkt te zijn. Misschien is dat de échte goede reden om de Eerste Wereldoorlog in de Westhoek te blijven herdenken: in de hoop op beterschap.

Zang en verhaal: **Dries Chaerle**

Muziek: **Frank Verdrum**

Dries en Frank brengen voor onze groep dit bijzondere avondprogramma en ze doen dit in een al even bijzondere locatie: de kerk van Mesen. Wie er vorig jaar bij was, kijkt hier ongetwijfeld al naar uit!

Remembrance Weekend – zondag 10 & maandag 11 november 2013

Peace Village Mesen

Zondag 10 & maandag 11 november 2013

Tijdens ons verblijf in Mesen, de kleinste stad van België met zo'n 1.000 inwoners, overnachten we in het internationaal landelijk verblijfscentrum *Peace Village*.

Op woensdag 7 juni 2006 openden Dermot Ahern, Iers minister van Buitenlandse Zaken, David Hanson, Brits minister voor Noord-Ierland, en Geert Bourgeois, Vlaams minister van Buitenlands Beleid en Toerisme samen het gloednieuwe internationaal jeugdverblijf voor de Vrede.

Peace Village Mesen heeft de oorspronkelijke doelstellingen intussen geherdefinieerd en staat vandaag voor de uitdaging om, in samenwerking met diverse partners in binnen- en buitenland, het verblijfscentrum uit te bouwen tot een educatief centrum met verblijfsaccommodatie voor groepen, gezinnen en individuele bezoekers.

De educatieve werking van Peace Village Mesen wil zich vooral toespitsen op de thema's oorlog en vrede. Vredeseducatie is een belangrijk luik, onder meer gelinkt aan de Eerste Wereldoorlog, de Ierse aanwezigheid in de omgeving en de Ierse kwestie.

Ook de grens als politiek, economisch, sociaal, cultureel en historisch fenomeen (de Vrede van Utrecht, de taalgrens,...) en de landschappelijke en historische waarde van Mesen, de Belgisch-Franse grensregio, Frans-Vlaanderen, Ieper, het West-Vlaamse heuvelland en de Westhoek komen aan bod bij de educatieve werking.

Remembrance Weekend – zondag 10 & maandag 11 november 2013

Programma dag 2

Maandag 11 november 2013

- 07u00** Ontbijt en check out in Peace Village
- 08u00** Vertrek naar Ieper met eigen vervoer
- 08u45** Herdenkingshulde op de Franse militaire begraafplaats Saint-Charles de Potyze, Ieper
- 09u00** Vertrek met eigen vervoer naar een parkeerplaats in de buurt van het station van Ieper
- 09u20** Koffie in tearoom Kom il Foo, Tempelstraat 7 in 8900 Ieper
- 10u00** Wandeling **in groep** via de Grote Markt naar de Menenpoort
- 11u00** **Speciale Last Post plechtigheid onder de Menenpoort**
- opgeluisterd door o.a.:

het Ieperse Sint-Niklaas mannenkoor

de koninklijke Harmonie 'Ypriana'

- 12u15** Wandeling van de Menenpoort via de vestingroute naar de Rijselpoort
- Bezoek onderweg aan **Ramparts Cemetery** aan de Majoorgracht
- 13u15** Lunch in tearoom Kom il Foo
- 14u30** Bezoek aan **Lijssenthoek Military Cemetery** en het nieuwe **bezoekerscentrum** in Poperinge
- 16u00** Vertrek **in groep** naar de kathedraal van Ieper.
Er worden voor onze groep plaatsen gereserveerd, het is dus belangrijk dat wij samenblijven.
- 16u30** Herdenkingsconcert in de Sint-Maartenskerk van Ieper
- 'The Great War Remembered'**
- 18u30** Einde

Het ontbijt en de lunch in Kom il Foo zijn intussen een traditie geworden.

We worden er opnieuw gastvrij en vriendelijk onthaald en we kunnen er weer genieten van de speciaal voor ons gemaakte verse hutsepot!

Ook na het concert zijn we er opnieuw welkom om nog wat na te praten bij een glaasje...

Snack - Tea-Room

Kom il Foo

mooi en rustgevend interieur met binnenterras

Specialiteit Wok à la Carte
Open tot 20u30,
dinsdag tot 18u00.
Bij reservatie open voor iedereen tot...

Tempelstraat 7
8900 Ieper
Tel. & fax: 057/46.99.55

• Zondag gesloten •

Remembrance Weekend – zondag 10 & maandag 11 november 2013

De Franse militaire begraafplaats Saint-Charles de Potyze

Maandag 11 november 2013

Momenteel zouden er op de begraafplaats Saint-Charles de Potyze 4.224 Franse militairen begraven liggen, waarvan er 762 niet geïdentificeerd konden worden.

In het massagraf zouden er ondertussen 616 onbekenden begraven liggen, 7 meer dan vermeld wordt op de gedenkplaten.

Nabij de huidige begraafplaats bevond zich voor de oorlog een schooltje dat beheerd werd door het Sint-Jozefsinstituut in Ieper. Het schoolgebouw werd door Franse eenheden gebruikt als medische hulppost, *Poste de Secours de Saint-Charles de Potyze* genaamd.

De poort van de Franse militaire begraafplaats Saint-Charles de Potyze.

In de aangrenzende tuin werden de doden begraven. Het schooltje en de begraafplaats, die zich een groot deel van de oorlog op de frontlijn bevonden, raakten grotendeels verwoest. Het schooltje werd niet meer heropgebouwd.

Een calvariekruis met beeldengroep werd in 1968 op initiatief van het Comité d'Entente des Amis Combattants d'Ypres opgericht. Vooraan ligt een dode soldaat, vóór het kruis staan drie treurende vrouwen. Op een sokkel staan Maria en Johannes die de gekruisigde Christus ondersteunen.

Onder druk van de publieke opinie liet de Franse regering in 1920 uiteindelijk toe dat de Franse doden gerepatrieerd werden. De Franse staat kwam zelfs gedeeltelijk tussen in de kosten die dergelijke repatriëring met zich meebracht.

Aan het begin van de oorlog werden Franse militairen doorgaans begraven in massagraven van maximaal 100 personen, terwijl officieren een apart graf kregen. Maar door de oorlogssituatie werden, ook in het Franse leger, militairen meer en meer individueel begraven.

Aan het front begonnen de soldaten zelf individuele graven aan te leggen en te versieren. Bij medische hulpposten ontstonden kleine begraafplaatsen waar de militairen, die op verschillende tijdstippen stierven, afzonderlijk begraven werden.

Vanaf 29 december 1915 werd uiteindelijk een Franse wet van kracht, waarbij het principe van een individueel en eeuwig graf voor iedere persoon gold.

Remembrance Weekend – zondag 10 & maandag 11 november 2013

De overgebleven lichamen werden gegroepeerd op grotere begraafplaatsen en *ossuaires* of massagraven. Indien het graf van een familielid ter plaatse bleef, kon de familie eenmaal per jaar op kosten van de staat een pelgrimstocht ondernemen naar het graf. Omdat vele begraafplaatsen door deze mogelijkheid tot repatriëring bijna leeg kwamen te staan of enkel nog onbekenden bevatten, werden de overgebleven graven stapsgewijs gehegroepeerd en geconcentreerd. Van de circa 50.000 Franse doden op Belgische bodem, rusten er nu nog zo'n 12.000 op 39 begraafplaatsen in de Westhoek. De grootste *ossuaire* is die op de Kemmelberg (Heuveland). Saint-Charles de Potyze is de grootste Franse militaire begraafplaats in België.

Het monument boven het massagraf achteraan de begraafplaats, in 1947 opgericht door de leperse bevolking ter vervanging van het arduinen monument in de centrale laan.

Saint-Charles de Potyze circa 1930.

Deze begraafplaats werd op 2 mei 1928 ingewijd. Van veel oorspronkelijke graven uit 1914 en 1915, die voornamelijk tijdens de Derde Slag om Ieper vernield raakten en die later teruggevonden werden, kon geen identificatie meer gebeuren: deze stoffelijke resten kwamen terecht in de massagraven.

Vanaf 1919 werd de begraafplaats hersteld en werden geïsoleerde graven uit de omliggende slagvelden en kleinere begraafplaatsen toegevoegd. Een groot deel van deze graven is afkomstig uit de omgeving van Poperinge

Een hoefijzervormige grafsteen voor moslims, een kruis voor christenen, een afgeronde stèle met een davidster voor joden.

Remembrance Weekend – zondag 10 & maandag 11 november 2013

De vestingroute en Ramparts Cemetery

Maandag 11 november 2013

De vestingen van Ieper zijn de best bewaarde van ons land. Hun verhaal begint tien eeuwen geleden toen de stad ontstond aan de oevers van de Ieperlee. Eerst waren de vestingen niet meer dan een aarden wal met grachten. Later kwamen er stenen muren en torens. Nog later groeiden ze uit tot een complex geheel met bastions, versterkingen, grachten en eilanden; tot ze omvangrijker werden dan de stad die ze beschermden.

Ramparts Cemetery - Lille Gate ligt ten westen van de Rijselpoort op de vestingen. Onder de begraafplaats lagen er *dugouts*. De grafstenen zijn allemaal naar de Majoorgracht gericht. Het waren Franse troepen die in oktober 1914 met de aanleg van de begraafplaats begonnen. Britse eenheden gebruikten Ramparts Cemetery met intervallen van februari 1915 tot april 1918.

Hier worden 193 doden van het Gemenebest herdacht, 9 daarvan zijn niet geïdentificeerd. Zij zijn afkomstig uit het Verenigd Koninkrijk (158), Canada (10), Australië (11) en Nieuw-Zeeland (14 - allen Maori's). Ramparts Cemetery is nu, naast het veel grotere Ypres Reservoir Cemetery, de enige militaire begraafplaats binnen de stadswallen. Op 11 november 1999 werden er vier onbekende soldaten begraven die werden gevonden bij opgravingen naast de Sint-Jacobskerk. De begraafplaats is omgeven door een taxushaag, symbool voor de eeuwige liefde.

Op de begraafplaats werd ook de urne met de as van de auteur Rose Coombs begraven. Daarvoor werd hoogst uitzonderlijk toestemming gegeven, mits er op geen enkele manier op de begraafplaats zelf een aanduiding te vinden zou zijn.

Rose Coombs (MBE) was de schrijfster van *Before Endeavours Fade*, een boek dat zorgde voor een heropflakking van het oorlogstoerisme. Zij was ook jarenlang werkzaam in het Imperial War Museum. Rose overleed op 7 januari 1991 en zij liet aan de stad Ieper als legaat haar bibliotheek met boeken over de Eerste en Tweede Wereldoorlog na. Zij was een begrip in Ieper en zij hield van een wandeling op de vestingen.

De lakenhalle en het belfort

De Ieperse Lakenhalle is Europa's grootste burgerlijke gebouw in gotische stijl. De oorspronkelijke halle werd gebouwd tussen 1200 en 1304. Het belfort is 70 meter hoog.

De Lakenhallen werden in de middeleeuwen gebruikt als overdekte markt, in elke deuropening onderaan het belfort werd het laken verkocht. Ieper was toen zeer befaamd voor de goede kwaliteit van het laken. Na Gent en Brugge was Ieper toen de derde belangrijkste stad van Vlaanderen.

De lakenhalle werd tijdens de Eerste Wereldoorlog volledig vernield en de restauratie werd pas voltooid in 1967. De architecten, waaronder Jules Coomans, opteerden voor een getrouwe reconstructie waarbij weliswaar moderne materialen gebruikt werden. Onderaan zijn de originele stenen nog zichtbaar, dit zijn de grootste. Tegenwoordig is de Lakenhalle een door de UNESCO beschermd monument.

Remembrance Weekend – zondag 10 & maandag 11 november 2013

Het In Flanders Fields Museum

Maandag 11 november 2013

In een land waar oorlog heeft gewoed, gaat die niet gauw meer voorbij, ook niet als die oorlog inmiddels een eeuw achter ons ligt. Voor elk van de meer dan 600.000 doden die vielen in ons land, voor elk van de ruim 425.000 graven en namen op monumenten en voor de honderden andere sporen en relictten in de frontstreek, voor elk van de miljoenen getroffenen (fysisch of psychisch gewonden, vluchtelingen en gedeporteerden) bestaat er een verhaal van verdriet, pijn en beproeving ergens in de wereld.

De Vredesstad Ieper en het *In Flanders Fields Museum* bewaren de band met dit oorlogsverleden. Omdat het belangrijk is voor wie vandaag over oorlog en vrede wil spreken.

Het *In Flanders Fields Museum* brengt het historische verhaal van de Eerste Wereldoorlog in de West-Vlaamse frontstreek. Het is gevestigd in de heropgebouwde Lakenhallen van Ieper, een belangrijk symbool van oorlogsleed en van wederopstanding daarna. De volledig nieuwe permanente tentoonstelling (opening 11 juni 2012) vertelt over de inval in België en de eerste maanden van de bewegingsoorlog, over de vier jaar stellingenoorlog in de Westhoek - van het strand van Nieuwpoort tot de Leie in Armentières -, over het einde van de oorlog én over de voortdurende herdenking sindsdien.

De focus van de scenografie ligt op de menselijke ervaring en schenkt grote aandacht aan het hedendaagse landschap als een van de laatste tastbare getuigen van de oorlogsgeschiedenis. In dat kader is in het museumparcours ook een bezoek aan het belfort mogelijk, van waar je uitkijkt over de stad en de omliggende slagvelden. Honderden authentieke objecten en beelden worden in een vernieuwende ervaringsgerichte vormgeving gepresenteerd. Levenschte personages en interactieve opstellingen confronteren de hedendaagse bezoeker met zijn evenmens in de oorlog een eeuw geleden.

Het museum werkt vanuit veel mogelijke gezichtspunten. Het algemene en militair-historische is belangrijk, maar evengoed de relatie met het heden, onze omgang, als mens en als samenleving, met ons verleden en dat van alle andere betrokken landen. Mensen uit vijf continenten en van meer dan vijftig verschillende landen en culturen namen deel aan de oorlog in Vlaanderen. Ons publiek is dan ook divers en uiterst internationaal.

Het *In Flanders Fields Museum* is nog veel meer dan een permanente tentoonstelling. Er is een actuele educatieve werking voor scholieren uit binnen- en buitenland, naast ook een cultureel en artistiek programma. In het kenniscentrum van het museum kan elke bezoeker nog dieper ingaan op deze dramatische periode uit de wereldgeschiedenis. Individueel kan men er op zoek naar het grote, mondiale achtergrondverhaal, zowel als naar de zeer persoonlijke of lokale geschiedenis.

Omdat het wezen van oorlog doorheen de tijd niet verandert, beschouwt het museum het brengen van dit oorlogsverhaal als een universele en eigentijdse vredesboodschap, en dus als een belangrijke maatschappelijke opdracht. Het museum werkt nauw samen met partners die zijn missie delen en werkt binnen het kader van Ieper Vredesstad.

Remembrance Weekend – zondag 10 & maandag 11 november 2013

De Menenpoort

Maandag 11 november 2013

De Menenpoort is één van de bekendste monumenten van de Eerste Wereldoorlog. De poort werd door de Britse architect Sir Reginald Blomfield ontworpen als een klassieke triomfboog op de plaats van de vroegere doorgang doorheen de stadsomwalling richting Menen.

Tijdens de Eerste Wereldoorlog was de Menin Gate niet meer dan een doorgang in de vestingen, geflankeerd door de beelden van twee leeuwen die het stadswapen vasthielden. Deze zwaar beschadigde, maar nu gerestaureerde leeuwen werden in 1936 aan Australië geschonken, waar ze nu het graf van de Onbekende Soldaat sieren in het Australian War Memorial in Canberra. Omdat langs de Menenpoort duizenden Britten naar het front trokken, werd dit de uitverkoren plek om het meest prestigieuze Britse monument te bouwen.

Omwille van zijn ontstaansgeschiedenis – monument ter herinnering aan wapenfeiten, maar ook monument ter nagedachtenis van de vermisten – heeft de Menenpoort een ietwat dubbel karakter: zowel triomfantelijk (uitzicht als triomfboog, leeuw op oostzijde) als piëteitsvol (de namenlijsten, de sarcofaag op de westzijde). Daardoor kan iedereen er de interpretatie aan geven die hij of zij wil. De Menenpoort groeide binnen de kortste keren uit tot een bedevaartsoord voor al wie een familielid in de Salient verloren had.

Het grootse monument werd ingehuldigd op 24 juli 1927 in aanwezigheid van de Belgische koning Albert I en de Britse veldmaarschalk Plumer. Tijdens de openingsceremonie speelden klaroenblazers van de Somerset Light Infantry voor het eerst de Last Post. Dat maakte sterke indruk op de leperse politiecommissaris Pierre Vandenbraambussche en hij vatte het plan op om een ceremonie met een meer permanent karakter op te zetten.

De Last Post werd nog twee maanden lang na de inhuldiging gespeeld en vanaf 1 juli 1928 werd het een dagelijkse gewoonte. Sindsdien heeft de Last Post iedere avond weerklonken, of er nu weinig of geen volk was, ondanks hittegolf, sneeuwstorm of zwaar onweer. Enige onderbrekingen in deze lijst waren de periodes van 1 oktober 1928 tot 1 mei 1929 en tijdens de bezetting gedurende de Tweede Wereldoorlog. Maar op de dag zelf van de bevrijding (6 september 1944) reeds werd de traditie hernomen.

Op de stenen platen van de panelen binnenin de Menenpoort, tegen de muren van de trappen en onder de galerijen, zijn ongeveer 55.000 namen gebeiteld van vermisten en niet-geïdentificeerde gesneuvelden vóór 15 augustus 1917.

De namen van circa 35.000 andere vermisten werden gebeiteld in de muren van het *Tyne Cot Cemetery* in Passendale. Ook in de muren van *Ploegsteert Memorial* (11.390 namen) en *Messines Ridge New Zealand Memorial* bij de begraafplaats *Messines Ridge Cemetery* (circa 800 namen) werden namen van vermisten in de muren gebeiteld.

Remembrance Weekend – zondag 10 & maandag 11 november 2013

The Last Post Association

Maandag 11 november 2013

Sinds 1 juli 1928 wordt iedere avond, precies om 20u00, de Last Post geblazen onder de Menenpoort in Ieper. Dit dagelijks eerbetoon, uitgevoerd door klaroenspelers van de stedelijke brandweer, houdt de herinnering levend aan de soldaten van het Britse Keizerrijk die streken en sneuvelden in de Ieperboog tijdens de Eerste Wereldoorlog.

Toen de initiatiefnemer, politiecommissaris Pierre Vandenbraambussche, mensen zocht die de Last Post wilden blazen, vond hij gehoor bij de Ieperse brandweer. Nog altijd zijn het brandweermannen die in uniform de ceremonie gestalte geven. De klaroenen zijn eigendom van de Last Post Association. Eén van de instrumenten kreeg de vereniging cadeau van een oudstrijder uit Liverpool die met de voetbalpronostiek een pak geld had gewonnen. Twee andere klaroenen deden dienst in de loopgrachten tijdens de 'Grote Oorlog'.

In 1930 werd het Last Post Committee opgericht: een onafhankelijke vereniging die tot belangrijkste doel heeft de dagelijkse Last Post ceremonie in ere te houden. Al op het einde van de jaren 1920 werden de klaroeners van de brandweer definitief ingezet om de Last Post te blazen onder de Menenpoort. De brandweercommandant, houthandelaar Vergracht, was één van de stichters van het Last Post Committee. De praktische schikkingen werden overgelaten aan een gegradeerde van de brandweer, in casu Amedee Deplancke, die later zelf commandant werd.

De klaroenblazers droegen het uniform van de brandweer omdat het Committee geen financiële middelen had om eigen uniformen te kopen. Britse brandweerkorpsen concludeerden hieruit dat de Last Post een brandweercreatie was, en dat leidde tot hun bezoeken.

Ondertussen zijn die bezoeken op 11 november een soort traditie geworden en die hebben een dusdanig succes gekend, dat vaak nieuwe groepen geweigerd moesten worden. Nu werken die brandweerkorpsen mee aan o.a. de Poppy parade en ook aan het concert.

In de vele jaren sinds haar instelling hebben talrijke binnen- en buitenlandse prominenten de Last Post bijgewoond. Onder hen onder meer alle Belgische koningen sinds de Eerste Wereldoorlog, verschillende leden van de Britse koninklijke familie, oud-president George Bush senior van de Verenigde Staten, Paus Johannes-Paulus II en Moeder Theresa.

De Last Post Association werd door de Vlaamse Gemeenschap bekroond met de Cultuurprijs Vlaanderen 2008 in de categorie vrijwilligers.

Dit jaar zal de Britse prins Philip, hertog van Edinburgh en gemaal van Koning Elizabeth II, aanwezig zijn tijdens de speciale Last Post plechtigheid op 11 november om 11u.

Remembrance Weekend – zondag 10 & maandag 11 november 2013

11.00 hrs – Menin Gate special Armistice Ceremony

Maandag 11 november 2013

Geef acht (Klaroeners)	2'
Prominenten groeten: <ul style="list-style-type: none"> - de brandweerkorpsen, - het peloton van de CCMP (<i>Competentiecentrum Materieel en Producten - Ieper</i>) en - SHAPE (<i>Supreme Headquarters of the Allied Powers in Europe – Casteau nabij Mons</i>)	3'
Toespraak door Benoit Mottrie, voorzitter Last Post Association	3'
Gebeden <ul style="list-style-type: none"> - E.H. Deken Hemeryck - Reverend-Canon Llewellyn - Dominee van Andel	6'
Last Post (Klaroeners)	3'
Exhortation door een vertegenwoordiger van het British Legion	2'
<i>Vers vier van het gedicht 'For the Fallen' van Laurence Binyon wordt voorgelezen:</i>	
<p>They shall grow not old, as we that are left grow old: Age shall not weary them, nor the years condemn. At the going down of the sun and in the morning We will remember them.</p>	
Minuut stilte	1'
Lament (klaaglied) door een Piper	3'
Neerlegging van kransen door ambassadeurs en prominenten.	20'
Ondertussen speelt Ypriana O Valiant Hearts , zij worden vocaal begeleid door het Sint-Niklaas mannenkoor.	
Reveille (Klaroeners)	2'
God save the Queen (Ypriana)	3'
Brabançonne (Ypriana)	3'

Remembrance Weekend – zondag 10 & maandag 11 november 2013

14.30 hrs – Menin Gate special Ceremony

Maandag 11 november 2013

Op maandag 11 november 2013 vindt om 14u30 nog een extra plechtigheid plaats onder de Menenpoort. Zakjes met aarde van 70 militaire begraafplaatsen van de Eerste Wereldoorlog uit *Flanders Fields* zullen tijdens deze ceremonie door Britse en Belgische scholieren onder de Menenpoort neergelegd worden.

Tijdens het project *Gathering of the soil* vulden leerlingen van zeventig scholen uit het hele land de jutezakjes. Dezelfde fabrikant die bijna honderd jaar geleden het Britse leger bevoorraadde maakte de zakjes, waarop het symbool van de herdenking gedrukt staat, samen met de naam van de begraafplaats van waar de aarde afkomstig is.

De uiteindelijke bestemming van de zakjes is de *Flanders Fields Memorial Garden* in Londen. Deze herdenkingstuin ligt op 300 meter afstand van Buckingham Palace in het hartje van Londen. De *Flanders Memorial Garden* ligt tussen de kapel van de British Guards en hun kazerne. Deze plaats wordt dagelijks door duizenden mensen bezocht en dient vaak als decor voor grootse evenementen in Londen.

In de herdenkingstuin zal de Britse grond vermengd worden met de aarde van zeventig begraafplaatsen uit *Flanders Fields*. Deze zakken met aarde liggen nog tot en met 10 november in het *In Flanders Fields Museum* in de Lakenhalle.

De jutezakjes met aarde van 70 begraafplaatsen uit Flanders Fields in de Lakenhalle van Leper.

Het idee voor de Memorial Garden ontstond tijdens een ontmoeting tussen de Brugse landschapsarchitect Piet Blanckaert, de Blankenbergse diplomaat Nic Van der Marliere en Andrew Wallis, de curator van het Guards Museum in Londen.

Deze speciale Last Post plechtigheid zal bijgewoond worden door de Britse Prince Philip, de Duke of Edinburgh en echtgenoot van Queen Elisabeth II en door Zijne Koninklijke Hoogheid Prins Laurent van België. Vlaams minister-president Kris Peeters en minister van Landsverdediging Pieter De Crem hebben hun aanwezigheid ook aangekondigd.

De zakjes met aarde worden later met het fregat Louise-Marie van de Belgische marine naar Londen gebracht. Eind november zullen ze daar overgedragen worden. In 2014 zullen leden van de Britse en Belgische koninklijke families de gedenktuin officieel inhuldigen en dit naar aanleiding van de honderdste verjaardag van het begin van de Eerste Wereldoorlog.

De inhuldiging van deze eerste herdenkingstuin is een eerste evenement in een lange reeks die in de komende jaren zullen plaatsvinden in het kader van de eeuwherdenking van de *Great War of Grootte Oorlog*. Er zijn gesprekken met Frankrijk, Nieuw-Zeeland, Canada en ook Duitsland om daar ook soortgelijke tuinen aan te leggen.

Remembrance Weekend – zondag 10 & maandag 11 november 2013

Lijssenthoek Military Cemetery en bezoekerscentrum

Maandag 11 november 2013

Op donderdag 11 november 2010 bezochten we al eens Lijssenthoek Military Cemetery in Poperinge. We werden toen vergast op een fameuze stortbui die ons noodzaakte het bezoek flink in te korten.

Vorig jaar stond het gloednieuwe bezoekerscentrum op de agenda als locatie voor onze avondactiviteit 'Good Bye-ee!', die Dries Chaerle daar voor onze groep zou brengen. Technische problemen met de elektronische sleutelkaarten dwongen hem en ons toen uit te wijken naar de zolder van het hopmuseum.

Dit jaar proberen we voor de derde maal om zowel de begraafplaats als het bezoekerscentrum te bezoeken. Wie er al was, hoeft niet te denken dat een nieuw bezoek hem of haar niets meer zal kunnen bijbrengen, wel integendeel.

Het nieuwe bezoekerscentrum verrast, het vormt als het ware een sluis tussen de wereld van vandaag en de wereld van tijdens *de Grote Oorlog*.

Er zijn de persoonlijke verhalen van de hier begraven soldaten.

Het ontstaan van de begraafplaats; het waarom van de Franse, Britse en Canadese hospitalen hier; de graven met Amerikaanse, Britse, Chinese, Duitse en Franse gesneuvelden; het verloop van de oorlog: het wordt allemaal duidelijk en overzichtelijk geschetst aan de hand van foto's en teksten.

En dan is er natuurlijk de immense begraafplaats zelf... een kalender van de oorlog. Geen dag ontbreekt, ook schrikkelidag, 29 februari 1916, niet. Op die dag overleden drie Britse soldaten die hier hun laatste rustplaats vonden.

Ontstaan

Tijdens de Grote Oorlog lag het gehucht Lijssenthoek pal op de hoofdcommunicatielijn tussen de geallieerde bases in het hinterland en de *Ypres Salient*, de Ieperboog. Dicht bij het front maar toch buiten het bereik van de Duitse artillerie en dus de ideale plaats voor allerlei voorzieningen voor de gewondenverzorging.

Franse, Britse en Canadese veldhospitalen werden er gedurende de oorlog gevestigd. Ze groeiden uit tot de grootste militaire hospitaalbegraafplaats van het Gemenebest in de Ieperboog, het 'Lijssenthoek Military Cemetery'. Deze immense dodentuin met slachtoffers uit het Verenigd Koninkrijk maar ook uit Australië, Canada, de Caraïben (*West-Indies*), China, Duitsland, Frankrijk, India, Nieuw-Zeeland, de Verenigde Staten van Amerika en Zuid-Afrika, is een grauwe spiegel van de Eerste Wereldoorlog.

Een soldaat die gewond raakte in de Ieperboog werd afgevoerd naar één van de veldhospitalen. Wie het niet haalde, werd ter plaatse begraven. De gevechten in de *Ypres Salient* resulteerden in bijna elfduizend grafstenen, die evenveel persoonlijke verhalen toedekken.

Op zijn hoogtepunt (augustus 1916 – januari 1918) telt de voormalige boerderij Remi vier grote veldhospitalen, verspreid over een terrein van vijftig hectare. Bij de hoeve van Remi is er zelfs een treinstation, *Remi Siding*. Op de kaart met loopgraven, de *trench map*, staat de boerderij aangeduid als *Remi Farm*.

In augustus 1916 neemt de mobiele eenheid van het Tweede Canadese CCS *Casualty Clearing Station* de gebouwen over van de Fransen. Het barakken- en tentenkamp wordt aanzienlijk uitgebreid. Het Tweede Canadese CCS, het Derde Canadese CCS, het Tiende en het Zeventiende CCS (Brits) brengen samen nog 4.000 hospitaalbedden aan. De site wordt een heus dorp. Er worden straten aangelegd en bloemen geplant, er komt een elektriciteitscentrale, een waterzuiveringsstation en een groententuin. Concerten en een voetbalmatch zorgen voor de nodige afleiding.

Remembrance Weekend – zondag 10 & maandag 11 november 2013

Oorlogsdagboeken

De activiteiten op de site worden gerapporteerd in de oorlogsdagboeken van de veldhospitalen. De notities over Remi starten in augustus 1916 met het logboek van James Edgar Davey, de bevelvoerende luitenant-kolonel van het Tweede Canadese CCS. Hierin beschrijft hij de vele infrastructuurwerken met minutieuze schetsen. De luitenant-kolonel brengt in zijn 'war diary' ook verslag uit over de impact van het oorlogsgebeuren op de hospitaalsite. Bombardementen op Poperinge doen de houten barakken daveren, schrapnels (*projectielen gevuld met scherven*) scheuren de tentzeilen kapot. Hij beschrijft ook het neerhalen van een observatieballon en hoe de piloot zich met zijn parachute weet te redden.

Dagelijks sluit hij zijn notities af met een overzicht van het weer. Deze oorlogsdagboeken zijn uniek bronnenmateriaal, omdat ze rechtstreeks en ter plaatse neergeschreven zijn en een vrij objectief verslag van de medische hulpverlening geven. Vaak vermeldt de accurate schrijver ook de naam en/of het registernummer van soldaten en personeelsleden. Zulke naamsverwijzingen helpen op hun beurt weer om het persoonlijke verhaal van de individuele soldaat te reconstrueren.

De begraafplaats groeit

De rapporteringen zijn genadeloos: wie het niet haalt, wordt ter plaatse begraven. Soldaten en officieren worden apart gelegd. De soldaten zijn in een deken gewikkeld, de officieren krijgen een houten kist. Zo groeit de begraafplaats gestaag. Juli 1915 is een droeve piekmaand: ze sluit af met 137 begrafenisjes. Op 31 juli laten zestien mannen het leven, het is tevens de eerste dag dat er meer dan tien doden vallen. De dag ervoor voltrok zich op het Hooge (Zillebeke) de eerste Duitse aanval met vlammenwerpers. Frontgebeurtenissen weerspiegelen zich in wezenloze en soms hallucinante cijfers.

De piekmomenten op Lijssenthoek volgen elkaar op. Eind 1915 liggen er bijna duizend soldaten begraven, in 1916 komen er 1.880 kruisen bij. 1917 bezorgt de dodenakker net geen 5.700 graven. Het jaar daarop zijn dat er nog meer dan tweeduizend en zelfs in 1919 komen er nog graven bij.

Van april tot augustus 1918, bij het Duitse lenteoffensief, trokken de verzorgingsposten achteruit. Britse en Franse *Field Ambulances* namen de plaats van de CCS in.

Op Lijssenthoek wordt na de oorlog een *Stationary Hospital* met 400 bedden ingericht. Hier worden zieke of gewonde slachtoffers behandeld. Heel wat arbeiders van het Chinese *Labour Corps* worden door de Spaanse griep geveeld. Vijfendertig van hen liggen op Lijssenthoek begraven. De laatste die op de begraafplaats terecht komt, is soldaat Meldrum. Hij sterft op 18 juni 1921 en brengt het eindtotaal van Lijssenthoek op 10.788 graven...

Chinese graven op "Remy"-kerkhof in 1920.

Vroeger waren er ten westen van de *Stone of Remembrance* meer Amerikaanse graven. Op drie na werden die echter gerepatriëerd of overgebracht naar de Amerikaanse begraafplaats *Flanders Field* in Waregem.

Nationaliteit	Aantal
Australië	1.131
Canada	1.058
China (<i>Chinese Labour Corps</i>)	35
Duitsland	223
Frankrijk	658
India	2
Nieuw-Zeeland	291
Verenigd Koninkrijk	7.355
Verenigde Staten van Amerika	3
Zuid-Afrika	29
Totaal	10.785

Het poortgebouw van Lijssenthoek Military Cemetery.

Remembrance Weekend – zondag 10 & maandag 11 november 2013

Spiegel van een alledaagse oorlog

Wat Lijssenthoek zo uniek maakt, is vooral het historische belang van de locatie. Het onderzoek naar de begraafplaats vertrekt vanuit de *'facts and figures'*, maar wil uiteindelijk het menselijke verhaal achter de namen op de grafstenen achterhalen. Momenteel werken enkele medewerkers volop aan het project 'Spiegel van een alledaagse oorlog'. Zij onderzoeken de historie van de plaats en verzamelen de persoonlijke verhalen van de slachtoffers.

Deze begraafplaats weerspiegelt het dagelijkse oorlogsgeweld in de Ieperboog. Piekdagen op Lijssenthoek verwijzen steeds naar een gebeurtenis aan het front, zij het met één, twee of drie dagen vertraging.

Sir Reginald Blomfield

Lijssenthoek Military Cemetery is een realisatie van Sir Reginald Blomfield. De architect ontwierp in opdracht van de *Commonwealth War Graves Commission* ook het *Cross of Sacrifice* en de Menenpoort. De eerste plannen voor de definitieve aanleg van Lijssenthoek dateren van 1918 en in 1922 is de aanleg van de begraafplaats zo goed als voltooid. De grafstenen zijn gekapt uit grijze *Hopton Wood* kalksteen. De begraafplaats is volledig aangelegd in de stijl van de *'formal architecture'* die Blomfield vertegenwoordigde: strakke lijnen en lichtjes verhoogde terrassen, zodat de bezoeker toch hier en daar een overzicht krijgt van de immense begraafplaats.

Enkele merkwaardige graven

PLOT I

B 14A: Lance Corporal (Soldaat 1ste Klas) **ALDERSON G.**, *Albert Medal*, overleed op 15 oktober 1915 op 31-jarige leeftijd. Op de avond van 14 oktober 1915 was Anderson met drie anderen in een magazijn bezig granaten te stapelen, toen een granaat viel en de tijdsinstelling in werking trad. Anderson wist dat de granaat binnen enkele seconden zou ontploffen en dat hem weggooien door het venster manschappen die buiten aan het werk waren in gevaar zou brengen. Hij raapte de granaat op en rende ermee naar buiten. De granaat ontplofte bij de deur en rukte zijn hand af. Er kon geen hulp meer baten en hij stierf in de hevigste pijn. Anderson redde ten koste van zijn eigen leven dit van vele anderen. Hij werd postuum met de *Albert Medal* onderscheiden. Deze hoge onderscheiding voor het redden van levens werd in totaal slechts 6 keer uitgereikt in de Ieperboog.

B 20A: Private **SHEPPARD A.L.** Hij was afkomstig uit Bermuda.

PLOT II

A 3: Lieutenant **HARVEY G.F.**, Royal Flying Corps. Er zijn hier ongeveer 100 piloten begraven, de hoogste concentratie aan het Westelijk Front.

A 4: Captain **OGILVIE-GRANT J.**, was de 11de graaf van Seafield, 30ste *Chief* van de Schotse clan Grant en burggraaf van Reidhaven. Hij overleed aan de gevolgen van opgelopen verwondingen op 12 november 1915 op 39-jarige leeftijd.

A 27: Brigadier General **FITTON H.G.**, *Companion of The Most Honourable Order of the Bath, Distinguished Service Order*. Zijn opvolger was Brigadier General GORE (zie Plot XXVI).

De oudste en jongste gesneuvelde naast mekaar:

D 36A: Pionier **WAPLE W.**, 52 jaar.

D 37: Private **SNADDON D.**, 15 jaar.

PLOT V

A 17: Captain **WOODS T.Z.**, Canadian Army Veterinary Corps.

PLOT VI

A 38: Major General **MERCER M.S.**, *Companion of The Most Honourable Order of the Bath*. Hoogste in rang gesneuvelde Canadees tijdens de Eerste Wereldoorlog.

C 36A: Driver **FERNALD L.W.**, Amerikaan die dienst nam in het Canadese leger uit wraak voor het kelderen van de Lusitania.

PLOT VII

D 32A: Private **LYNN John** stierf op 26-jarige leeftijd op 9 augustus 1916 aan de gevolgen van gas. Hij is één van vier broers die tijdens de Eerste Wereldoorlog stierven tijdens hun militaire dienst. Twee broers zijn begraven in België: John op Lijssenthoek en Robert op Hop Store Cemetery in Vlamertinge. Een derde broer is begraven in Frankrijk en de vierde rust in Israël.

PLOT VIII

B 17A: Private **GASPE J.**, stamnummer 57834, behoorde tot het 20ste Bataljon Canadese Infanterie, dat deel uitmaakte van het Centraal Ontario Regiment. Hij overleed op zondag 25 juni 1916 en was 32 jaar oud. J. Gaspe was de zoon van John Baptiste Gaspe, opperhoofd van de Irokezen, een trotse Indianenstam uit de streek van de Grote Meren in Canada.

B 27: Private **DE LISLE A.L.**, zijn broer is begraven op IX, D 19A.

PLOT IX

D 19A: Private **DE LISLE A.W.**, zijn broer is begraven op VIII, B 27.

PLOT XIII

A 21: The Reverend **SCHOOLING C.H.**, aalmoezenier.

A 30: Lieutenant **RAPHAEL John Edward**, stierf op 11 juni 1917 aan de gevolgen van verwondingen opgelopen tijdens de Slag om Mesen. Hij was 35 jaar oud. John Edward Raphael was een voormalig rugbyspeler van de Engelse nationale ploeg.

PLOT XIV

A 15: Lieutenant **WALTER S.R.P.**, van het Royal Flying Corps met 6 overwinningen op zijn naam.

PLOT XVI

A 3: Staff Nurse **SPINDLER Nellie**. Slechts 2 vrouwelijke Britse oorlogsslachtoffers van de Eerste Wereldoorlog zijn begraven in België. De ene is verpleegster Nellie Spindler die op 26-jarige leeftijd sneuvelde op 21 augustus 1917 tijdens haar dienst in een veldhospitaal. De andere is Sister E.M. Gladstone die rust op de begraafplaats Belgrade (I A 5) in Namen.

Nellie Spindler werd geboren in Wakefield in 1891 als dochter van George en Elizabeth Spindler. Haar vader was inspecteur bij de plaatselijke politie. Wanneer de oorlog uitbreekt worden niet alleen mannen gemobiliseerd. Het Britse leger heeft ook nood aan gekwalificeerde verpleegsters.

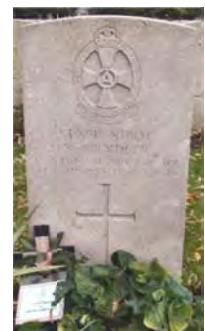
Nellie neemt dienst bij de *Queen Alexandra's Imperial Military Nursing Service* en gaat werken in de veldhospitaal van het westelijk front. De veldhospitaal of *Casualty Clearing Stations* (ook kortweg *CCS* genoemd) waar Nellie werkt, bevinden zich meestal op een veilige afstand van het front. In de zomer van 1917 is zij aan de slag in het 44ste *CCS* in Brandhoek, een gehucht tussen Poperinge en Vlamertinge.

Dit veldhospitaal ligt dicht bij het front omdat het gespecialiseerd is in het behandelen van buikwonden: die moeten zo snel mogelijk verzorgd worden omdat zij het makkelijkst ontsteken.

Op 31 juli, de eerste dag van de Derde Slag om Ieper, wordt dit veldhospitaal overspoeld door gewonden. Ondanks de moeilijke omstandigheden doet Nellie haar werk goed en de hoofdzuster is vol lof over haar.

Omdat het veldhospitaal van Brandhoek vlak naast een spoorweg en een munitiedepot ligt, wordt het vaak beschoten. Zo ook op dinsdag 21 augustus 1917.

Rond 11 uur slaat een granaat in. Twee verplegers zijn op slag dood, Nellie raakt zwaargewond. De hoofdzuster komt aangerend, maar er kan geen hulp meer baten. Twee minuten later verliest Nellie het bewustzijn. Twintig minuten later is zij dood.

Nog diezelfde dag wordt het veldhospitaal geëvacueerd en overgebracht naar Lijssenthoek. Ook de stoffelijke resten van Nellie worden meegenomen.

Een dag later krijgt ze een plechtige begrafenis op de begraafplaats van Lijssenthoek. Haar kist werd, gedrapeerd onder de Union Jack, gedragen door zes officieren.

Zij rust nu op Lijssenthoek, als enige vrouw tussen 10.800 mannen...

PLOT XIX

A 1A: Gunner **JONES R.H.**, zijn epitaaf is in het Welsh geschreven: HEDDWCH IN IWCH, wat betekent *Peace to you*.

PLOT XXI

FF 21: **SOWAR HARDIT SINGH**, één van de twee Indiërs die hier begraven zijn.

H 17: Private **KING Reginald**. Na het sneuvelen van hun jongste zoon Reginald week de familie uit naar de Verenigde Staten. Hun oudste zoon Harry Arthur nam dienst in het US Army en ligt hier, als Amerikaan, begraven (XXXII A 11).

PLOT XXV

B 22: Private **BAKER W.**, in Poperinge geëxecuteerd voor 'desertie'.

J 1: Captain **LOYD A.T.**, Royal Flying Corps. Hij behaalde 6 overwinningen in de lucht en werd neergeschoten door de Duitse vlieger Berthold Rudolf.

PLOT XXVI

FF 1: Brigadier General **GORE R.C.**, was de opvolger van generaal Fitton (zie Plot II).

PLOT XXVIII

D 12A: Sapper **MAINWAIRING W.**, zijn tweelingbroer Dan ligt begraven op Bedford House Cemetery in Ieper.

PLOT XXXI

BB 5: Private **JEFFERIES D.A.**, stierf door longontsteking op 13 augustus 1920. Hij was 57 jaar en de oudste hier begraven.

BB 7: Private **MELDRUM S.**, overleed op 18 juni 1921 aan een bloeding en was de laatste die hier begraven werd. Hij was 47 jaar oud.

D 20: Mc GRATH T. De enige burger hier, was gehuwd met Maria van Café Remy in Poperinge. Thomas McGrath werd pas na de oorlog hier begraven als oud-strijder. Sergeant McGrath muteerde als ploegleider naar het Chinese Labour Corps. Na de oorlog zette hij zich in voor de Imperial War Graves Commission, de latere Commonwealth War Graves Commission. Hij overleed op 23 april 1920 door ziekte op 31-jarige leeftijd.

PLOT XXXII

A 11: Private **KING Harry Arthur**, US Army, 3de Cavalerie, rust in één van de geïsoleerde graven nabij de *Stone of Remembrance*. Het epitaaf verwijst naar zijn *brother Reggie, buried here nearby* (Plot XXI Rij H Graf 17). Harry King stierf op 20 september 1918. Zijn jongste broer Reginald overleed op 17 oktober 1917. Na diens dood weken hun ouders uit naar de Verenigde Staten. Daar nam hun oudere zoon Harry Arthur dienst bij het leger, mogelijk om zo sneller de Amerikaanse nationaliteit te verkrijgen. Maar ook hij kwam niet terug, hij overleed aan een longontsteking. Het feit dat Harry op Lijssenthoek gebleven is en niet werd overgebracht naar de Amerikaanse begraafplaats *Flanders Field* in Waregem houdt zeker verband met het feit dat zijn broer op dezelfde begraafplaats rust.

PLOT XXXIV

A 1: Driver **SUSAL**, de tweede Indiër hier begraven.

In dit plot liggen 34 leden van het **Chinese Labour Corps** begraven. Ze overleden aan ziekten (o.a. de Spaanse griep) tussen februari en november 1919. Op hun grafstenen staan vier epitafen: *A noble duty bravely done ; A good reputation endures for ever ; Though dead he still liveth* en *Faithful until death*.

Frans PLOT

26 J 9: **MAILLET Joseph**, voor de Fransen een ongebruikelijke private grafsteen.

Remembrance Weekend – zondag 10 & maandag 11 november 2013

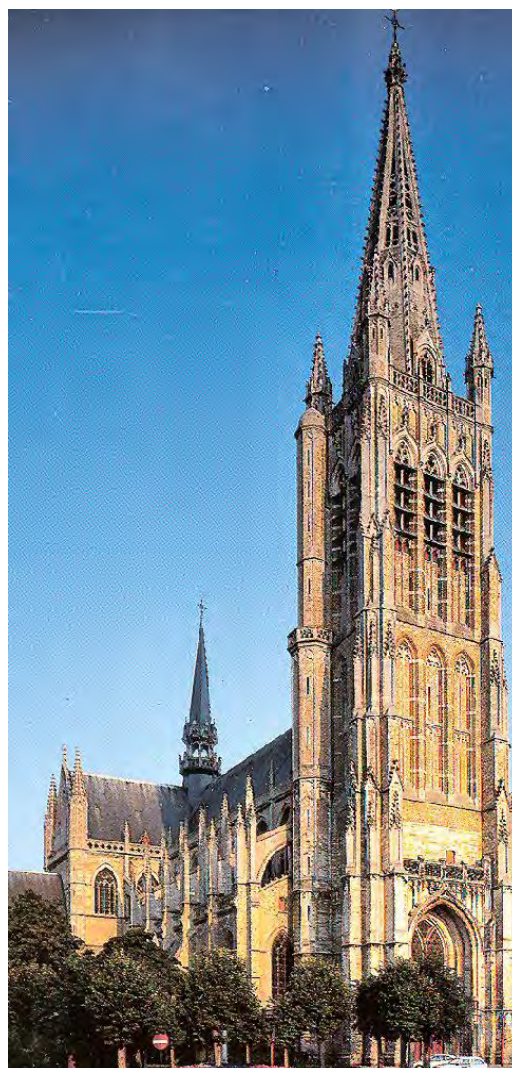
De Sint-Maartenskathedraal

Maandag 11 november 2013

De kerk van het Sint-Maartens klooster werd opgetrokken tussen 1230 en 1370. Daarvoor stond hier een Romaanse kerk, waarschijnlijk uit de 10de of 11de eeuw. De rijkdom van de stad in de 13de eeuw zorgde voor welvaart en een grote bloei, ook van de kerkelijke architectuur. De bouw van de Sint-Maartenskerk en de bouw van de Lakenhalle rond 1250 moeten ongeveer gelijktijdig gezien worden.

In 1559 werd het bisdom Ieper opgericht door Paus Paulus IV. Het concordaat van Pius VII met Napoleon in 1801 betekende het einde van het 240-jarig bestaan van het bisdom. De bekendste bisschop was ongetwijfeld Cornelius Jansenius, stichter van het Jansenisme, en in deze kathedraal begraven.

Na de verwoesting tijdens de Grote Oorlog werd de kerk op haar 13de eeuwse fundamenteën in haar huidige vorm heropgebouwd. Het nieuwe gebouw is een bijna exacte reconstructie van het vroegere gotische gebouw. Dit is te danken aan de architect Jules Coomans, die vóór de Eerste Wereldoorlog restauraties uitvoerde aan deze kerk en aan de Lakenhalle, en daardoor over de plannen beschikte. Zo kon hij na 1918 de heropbouw starten.

In de kathedraal zijn verschillende gedenktekens aangebracht ter nagedachtenis van de gesneuvelden.

Er zijn Franse en Britse gedenksteden en boven het zuidelijke portaal is er een groot kleurrijk brandraam ter ere van Koning Albert I.

Vooraan in de kathedraal ligt de grafsteen voor Robrecht van Bethune, de "Leeuw van Vlaanderen", ook wel Robrecht III van Vlaanderen of Robrecht van Dampierre genoemd.

In de zuidelijke zijkapel staat het altaar met het mirakelbeeld van Onze-Lieve-Vrouw van Thuyne, de patrones van Ieper. In 1383 werd Ieper belegerd door de Engelsen en de Gentenaars.

De Ieperlingen baden tot Onze-Lieve-Vrouw van Thuyne (thuyne=omwalling). Wanneer de hongersnood hen fataal dreigde te worden, werd het beleg plots afgebroken.

De Ieperlingen dankten Onze-Lieve-Vrouw van Thuyne voor dit wonder, maar wellicht mochten ze ook "dank u" zeggen aan het grote Franse leger dat vanuit Atrecht aan het optrekken was...

Remembrance Weekend – zondag 10 & maandag 11 november 2013

Herdenkingsconcert The Great War Remembered

Maandag 11 november 2013

Dit concert, naar een oorspronkelijk idee van het Ieperse Sint-Niklaas Mannenkoor, is dit jaar aan haar tiende editie toe.

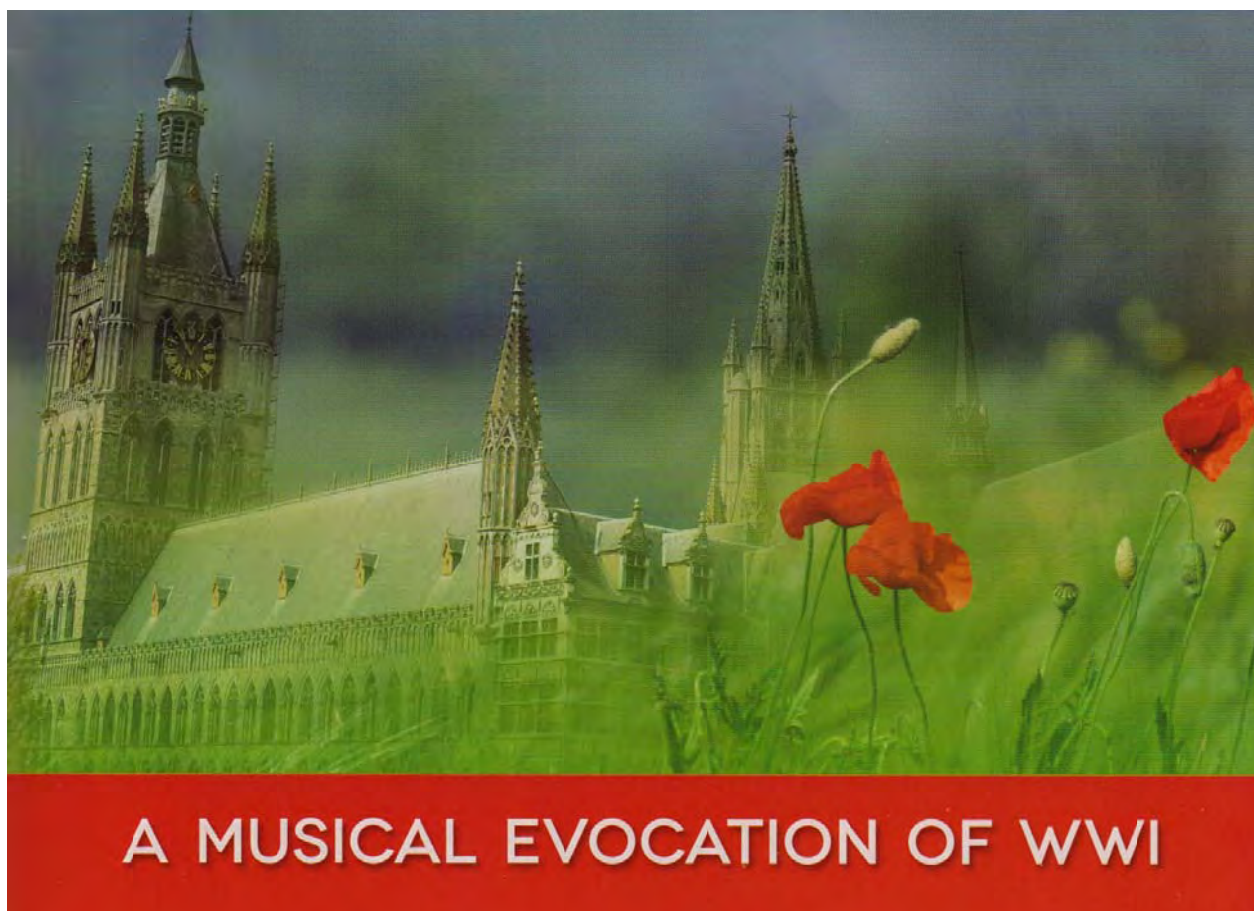
Het concert draait de klok bijna een eeuw terug en brengt ons in de sfeer van *de Grote Oorlog* aan de hand van muziek, beeld en zang en wil zo de herinnering aan de soldaten van de Eerste Wereldoorlog levendig houden.

Dit jaar zijn de uitvoerders:

Wim Opbroeck
Koninklijke Harmonie Ypriana
Chorus
Hopchorus
Ypres Surrey Pipes & Drums

Na de negen voorgaande succesvolle edities is dit concert, met bijna 200 muzikanten en meer dan 1.200 bezoekers, uitgegroeid tot een klassieker binnen de Ieperse Wapenstilstand herdenkingen.

De **Koninklijke Harmonie Ypriana** was dit jaar ook te gast op het 'Festival van de Politiek' in het Vlaams Parlement. Deze harmonie is al meer dan 90 jaar een vaste culturele waarde in Ieper als het op harmonie-, fanfare- of brassbandmuziek aankomt. Onder de vakkundige dirigent Nico Logghe kent het orkest een grote bloei en is het een opvallende verschijning op diverse binnenlandse en buitenlandse podia.

Remembrance Weekend – zondag 10 & maandag 11 november 2013

Vredig Vlaanderen herdenkt de Grote Oorlog

Maarten Van Alstein

Vlaanderen telt niet weinig cafés en culturele zalen die ‘De Vrede’, ‘In de Vrede’ of zelfs ‘De Nieuwe Vrede’ heten. Zo is er in Gooik café De Vrede, stampplaats van harmonie De Vrede, biljartclub De Vrede en wielclub De Vredespurters. In vele gemeenten is er ook een Vredesstraat te vinden. Zijn deze naamgevingen volstrekt toevallig? Of typeren ze een ‘vredeswil’ die, zoals vaak beweerd wordt, eigen zou zijn aan Vlaanderen? De komende herdenking van 14-18 is een veelzeggende casus.

Wat het antwoord op deze vragen ook moge zijn, het is minstens betekenisvol dat vrede wel degelijk een prominente rol toebedeeld krijgt in de verhalen die in Vlaanderen over de eigen geschiedenis verteld worden. Ook betekenisvol is dat, wanneer er over vrede gesproken wordt, de Eerste Wereldoorlog nooit veraf is. Niet alleen fungeert die oorlog als *mythomoteur* in de Vlaamse ontvoeringsstrijd, in Vlaanderen wordt de herdenking van 14-18 ook vaak gekaderd als een oproep tot vrede. Dat laatste zal heel duidelijk blijken in 2014-2018.

© Ben Raes

Voor de Vlaamse overheid moet de honderdjarige herdenking niet alleen dienen als hefboom voor het toerisme en een grotere internationale zichtbaarheid van Vlaanderen. Een duidelijke doelstelling is ook dat het vredethema een centrale plaats moet krijgen. Dat voornemen wordt in politieke kringen breed gedeeld. Alle beleidsteksten en parlementaire tussenkomsten zijn doordeesemd van de idee dat de eeuwherdenking een vredesboodschap moet uitdragen. Zo stelt een resolutie uit 2009 dat “nooit meer oorlog” aan de basis ligt van de Vlaamse bewustwording en een boodschap van vrede van Vlaanderen aan de hele wereld moet zijn’.

Dit streven is niet zo verwonderlijk. Het sluit aan bij een lange en gevarieerde traditie. Tijdens het interbellum herdachten verschillende groepen de Eerste Wereldoorlog onder pacifistische vlag: van oud-strijdersbonden tot socialistische organisaties en liberale verenigingen die de Volkenbond promootten.

In Diksmuide bouwde de Vlaamse Beweging, die tijdens de oorlog in haar schoot het Vlaams-nationalisme zag ontkiemen, een toren om het offer van de Vlaamse soldaten te herdenken. Op de IJzervlakte was niet alleen ‘hier ons bloed, wanneer ons recht’ te horen, maar ook de leuze ‘nooit meer oorlog’.

Ook de vredesbewegingen hebben ‘nooit meer oorlog’ altijd als centrale les van de Grote Oorlog gezien. Ze motiveerden hun actie onder meer door te verwijzen naar de geschiedenis van België als ‘slagveld van Europa’, als land dat de gesel van de oorlog aan den lijve ondervonden had. En in de Westhoek ontstonden vanaf de jaren 1970, geïnspireerd door een heel lokale herinneringscultuur, allerhande initiatieven die oorlog en vrede met elkaar verbonden. Het befaamde *In Flanders Fields Museum* en *leper Vredesstad* zijn daar exponenten van.

VLAANDEREN VERBEELDT ZICH,
DOOR DE VERHALEN DIE HET
VERTELT OVER WOI, ALS EEN
VREDESGEZINDE GEMEENSCHAP

In Vlaanderen klinkt, kortom, het narratief dat de Eerste Wereldoorlog en vrede aan elkaar vastklinkt, bekend in de oren. Meer zelfs: we kunnen stellen dat Vlaanderen, door hoe die oorlog herinnerd wordt, zichzelf het leven inspreekt als een ‘vredesgezinde’ natie. Of: als het klopt dat naties verbeelde gemeenschappen zijn (sommigen houden het liever op ‘ingebeelde’ gemeenschappen), dan verbeeldt Vlaanderen zich, door de verhalen die het vertelt over WOI, als een vredesgezinde gemeenschap. Wat dat in de praktijk ook moge betekenen.

Remembrance Weekend – zondag 10 & maandag 11 november 2013

EEN VLAAMSE OF EEN BELGISCHE OORLOG?

Het Vlaamse herdenkingsproject zal aan deze identiteitsconstructie bijdragen. Het verbaast dan ook niet dat vanuit verschillende hoeken kritische geluiden te horen zijn. Zo is het project – onvermijdelijk bijna – in typisch Belgisch politiek vaarwater terechtgekomen. Vanuit Franstalig België, dat veel later begonnen is met het plannen van de herdenking, bekritiseert men de Vlaamse voortvarendheid: het Vlaamse project zou te weinig aandacht hebben voor het Belgische kader. Het verwijt dat Vlaanderen een ‘Belgische’ oorlog politiek recupereert, is dan niet veraf. Ook sommige historici vrezen luidop dat de subsidies voor concrete projecten gebruikt zullen worden om doelbewust de Vlaamse identiteit te versterken. Als we kijken naar de al toegekende subsidies, wordt die vrees overigens niet bewaarheid.

Uitdrukkelijke inspanningen tot identiteitsversterking spelen zich wellicht meer af in de internationale sfeer, waar de Vlaamse overheid de herdenking aanwendt om Vlaanderen extra zichtbaarheid te geven in het buitenland. Tussen dat streven naar Vlaamse *branding* en de focus op het vredethema zouden op het internationale forum weleens spanningen kunnen optreden. Voor de Britten, bijvoorbeeld, is de link tussen WOI en de vredesgedachte veel minder vanzelfsprekend dan voor veel Vlamingen. De Britse herdenkingstraditie kadert de oorlog veeleer als een patriottische strijd voor vrijheid. Hoe zal de Vlaamse overheid daarmee omgaan wanneer ze gemeenschappelijke verklaringen en plechtigheden wil organiseren met de Britse regering, of wanneer ze Britse frontbezoekers wil aanspreken?

Hoe dan ook, historici zijn traditioneel – en terecht – argwanend ten aanzien van politieke instrumentaliseringen van de geschiedenis: die durven een onbevangen blik op de historische werkelijkheid van honderd jaar geleden wel eens vertoebelen. Daarom pleit Sophie De Schaepdrijver er in het *Belgisch Tijdschrift voor Nieuwste Geschiedenis* voor om niet ‘vrede’, maar ‘België 14-18’ als invalshoek voor de herdenking te kiezen. Niet omdat er zoiets bestond als een homogeen Belgische beleving van de oorlog, wel omdat dit recht doet aan de historische context van 1914-1918. De Schaepdrijver stelt ook dat deze keuze geen pleidooi inhoudt om, wat de herdenking betreft, het Belgische beleidsniveau te versterken. Waarop ze wel meteen de kanttekening laat volgen dat dit nochtans ‘een schone zaak [zou] zijn, daar niet van’, maar dat ‘in het huidige kader verzuchtingen in die zin utopisch zijn’. De moraal van het verhaal? Ook zij die aan de oevers van het politieke vaarwater willen blijven staan, blijken zich – soms sneller dan ze vermoeden – op een zompige bodem te bevinden. De verhouding tussen geschiedenis en identiteitspolitiek zal altijd een controversieel onderwerp blijven.

VOOR DE BRITTEN IS DE LINK

TUSSEN WOI EN DE

VREDESGEDACHTEN VEEL MINDER

VANZELFSPREKEND DAN VOOR

VEEL VLAMINGEN

DE STRIJD TEGEN DE VREDE

Belangrijk is dat historici zich niet alleen over de natie-kwestie kritisch uitgelaten hebben. Ook de klemtoon van het Vlaamse herdenkingsproject op vrede roept bij vakspecialisten onbehagen op. Sommigen verwoorden dat zelfs vrij cassant. Rudi Van Doorslaer liet in Knack optekenen dat wat hij in de voorbereidende teksten leest, hem doet ‘vrezen voor het ergste’. Die vrees linkt hij nadrukkelijk met de keuze voor het ‘vredethema’: ‘Dat is de les die wij zogezegd uit de Eerste Wereldoorlog moeten trekken: dat mensen snakten naar vrede.’ Zowel tijdens als na de Grote Oorlog, zo merkt hij op, triomfeerde vooral het Belgische patriottisme. Ook Sophie De Schaepdrijver expliciteert een dubbel gevoel. Volgens haar mag en moet er vanuit politiek perspectief altijd gezegd worden dat oorlogen ongeluk met zich meebrengen, maar draagt deze waarheid uiteindelijk weinig bij tot ons begrip van de Eerste Wereldoorlog. Voor tijdgenoten was de oorlog niet ‘zinloos’ of ‘absurd’. Voor hen ging de oorlog ergens over, niet in het minst over het bevrijden van het zo bruut geschonden vaderlandse grondgebied.

Deze bezorgdheden van historici moeten ernstig genomen worden – best ook door de Vlaamse overheid, die tot nog toe weinig inspanningen heeft gedaan om historici structureel bij het herdenkingsproject te betrekken. Historici wijzen er terecht op dat we altijd oog moeten hebben voor de complexiteit van de geschiedenis en de nuances van de historische werkelijkheid. Als verhalen over het verleden zo’n sleutelrol spelen in het beeld dat samenlevingen van zichzelf construeren, is het van belang dat ongefundeerde historische mythes en ficties niet tot in den treure herhaald en versterkt worden.

© Robbert Van Wynendaele

Zo klinkt de idee dat 'nooit meer oorlog' aan de basis ligt van de Vlaamse bewustwording, natuurlijk erg mooi. Vanuit normatief oogpunt kan het zelfs aanbevelenswaardig zijn dat een collectief zich aldus verbeeldt en het leven inspreekt. Maar historisch gezien blijft het op zijn minst een betwistbare stelling.

GEEN HERDENKING ZONDER POLITIEK

Wat betekent dit alles nu concreet? Dat we best niet over vrede spreken als we de oorlog herdenken? Naar mijn idee is de koudwatervrees van historici een beetje overdreven. Laat me de kwestie even vanuit een ander perspectief bekijken. De discussie over de vredesboodschap toont dat er een spanning bestaat tussen geschiedenis aan de ene, en herdenking en culturele herinnering aan de andere kant. Geschiedenis en herinnering hebben beide een nauwe band met het verleden, maar ze vallen niet samen. Daar houden historici in hun kritiek te weinig rekening mee. Ze hebben ook te weinig oog voor de eigen kenmerken van herdenkingen. In hoe samenlevingen zich via hun geschiedenis als collectief verbeelden, spelen herdenkingen en herinneringen doorgaans een belangrijker rol dan wetenschappelijke traktaten. Herdenkingen zijn dan ook bijna onvermijdelijk normatief van aard. Of, anders gesteld, politiek gekleurd.

Het politieke karakter van herdenkingen toont zich bijvoorbeeld in de in Australië vrij dominante *foundational myth* dat het offer van Gallipoli en Passchendaele aan de oorsprong ligt van de natievorming en de onafhankelijkheid van de voormalige Britse kolonie. Het toont zich wanneer de Britse overheden onder de Menenpoort niet alleen de soldaten van 14-18, maar ook veteranen van recentere oorlogen eren. Of wanneer Britse toeristen tijdens hun reizen naar de voormalige slagvelden een nostalgische band ervaren met een verdwenen nationaal of zelfs imperiaal gemeenschapsgevoel. Het toont zich ook in het voorstel van de organisatoren van het Franstalige herdenkingsproject, gecoördineerd door historica Laurence van Ypersele, om aan het Vlaamse herdenkingslogo met de typische rode *poppy* (een symbool dat uit de Britse herdenkingstraditie stamt) een *casque Adrian* (de typische helm van de Belgische piot) toe te voegen. En het politieke karakter van herdenkingen toont zich dus ook in het pacifistische narratief dat de Eerste Wereldoorlog een zinloze en absurde slachting was.

In elk geval zijn herdenkingen geen historisch-wetenschappelijke analyses. Neem nu de pacifistische herdenking van WOI. Die bevat niet noodzakelijk een historische analyse van hoe de bevolking in bezet België de oorlogsjaren van 14-18 beleefden. Ze gaat wel rechtstreeks terug op een specifieke herinnering die zich *na* het einde van de oorlog manifesteerde. Daarin stond de zinloosheid van de oorlog centraal. Dit narratief was nauw gelinkt met de trauma's die de oorlog veroorzaakte: niet alleen de trauma's van de talloze frontsoldaten die de slachting in de loopgraven ervoeren als absurd en totaal vervreemdend, maar ook het trauma dat de oorlog betekende voor de Europese cultuur en voor het geloof in vooruitgang. Nogmaals: deze herinnering negeert dat de strijd tijdens de oorlog en de bezetting zelf (en ook nadien) wel zin had voor veel mensen. Maar herinneringen zijn erg divers, en ze evolueren met de tijd. Zo ook oorlogsherdenkingen. In een herdenking gaat het er niet noodzakelijk om in herinnering te brengen hoe tijdgenoten in bezet België betekenis gaven aan de strijd. Mocht dat het geval zijn, dan zouden we in 2014-2018 een herdenking moeten organiseren met martiale, glorieuze en patriottische ondertonen. We zouden de Duitsers moeten afschilderen als barbaarse Hunnen.

EÉN OORLOG, VELE VERHALEN

Hoe kunnen we in 2014-2018 dan wel best de oorlog herdenken? Proberen de zaak als historici aan te pakken, 'echte' geschiedenis te schrijven, en te besluiten dat 'België 14-18' een betere invalshoek is dan het vredesverhaal? Of voluit gaan voor de politieke en maatschappelijke waarde van de herdenking, en kiezen voor het pacifistische narratief van de zinloze oorlog? Of bestaat er een middenweg? Is er een herdenking mogelijk die erkent dat herdenken altijd politiek-normatief is, en die kiest voor het vredesthema, maar tegelijk beoogt historisch zo verantwoord mogelijk te zijn? Ik geloof van wel.

Het gaat dan niet om een herdenking die overal een vredesduif als logo opplakt en te pas en te onpas de zinloosheid van oorlog verkondigt. In plaats van het verleden eenzijdig te instrumentaliseren binnen een actuele doelstelling, kan een herdenking ook vertrekken van de vele verhalen die over het complexe oorlogsverleden verteld kunnen worden. Meerstemmigheid is hierbij cruciaal: er vallen zoveel verhalen op te tekenen. Verhalen over soldaten die getraumatiseerd raakten, soldaten die de oorlog als een groot avontuur beleefden, en soldaten die uit verre kolonies kwamen. Verhalen over mannen, vrouwen en kinderen in het bezette land. En verhalen over patriotten en flaminganten, over generaals en wapenfabrikanten.

Maar, belangrijk, het oorlogsverleden is niet alleen een polyfone bron van historische verhalen en inzichten. We kunnen hopen dat die verhalen mensen ook zullen aanzetten om kritisch na te denken over wat oorlog precies betekent. En dat ze vervolgens ook nadenken over wat vrede betekent, ook vandaag. Zo kan de vredesgedachte van onderuit ontstaan, vanuit precies die meerstemmigheid van verhalen over de oorlog. En ook zonder de

Remembrance Weekend – zondag 10 & maandag 11 november 2013

meningsverschillen over de oorlogsgeschiedenis te ontwijken. Want als een samenleving haar identiteit én toekomst vormgeeft door haar geschiedenis in herinnering te brengen, gebeurt dat ook door de heel specifieke twisten die in die samenleving over dat gedeelde verleden worden uitgevochten.

HOPEN OP DEBAT

Als de herdenking van 2014-2018 zal bijdragen aan het zelfbeeld van het 'vredesgezinde' Vlaanderen, wat betekent dat dan precies in de praktijk? Is de Vlaamse natie daadwerkelijk vredesgezind? Zal het komende herdenkingsgeweld 'de Vlaamse vredeswil' versterken? Sommigen zullen beweren dat de intra-Belgische stammentwisten niet meteen op een grote vredesgezindheid wijzen. Anderen zullen opmerken dat vrede niet hetzelfde is als stille harmonie en status quo, en dat contestatie en debat – zoals over staat, natie en samenleving – juist een wezenlijk bestanddeel van een vredevolle democratie vormen.

Laat me besluiten met de volgende gedachte: als de discussie over het vredesgezinde Vlaamse herdenkingsproject ook tot een fijnbesnaard debat over dit soort vragen kan leiden, is er misschien al veel bereikt. En ook: als er in 2014-2018 veel over oorlog en vrede zal worden gesproken, laten we dan hopen dat dat genuanceerd, niet vrijblijvend en meerstemmig gebeurt. Dat niet de belegen clichés over 14-18 eindeloos herhaald worden, maar dat er plaats is voor ernstige en historisch relevante verhalen. En minstens zo belangrijk: dat 'de vredesgedachte' geen gratuite slogan zal blijken, maar een aanzet tot een kritische en veelzijdige reflectie over wat oorlog en vrede betekenen. Er zullen cynici genoeg rondlopen die beweren dat de Vlaamse herdenkingsretoriek over vrede niet meer dan praat voor de vaak is. Daarom is hoe we over vrede spreken belangrijk. Want als Vlaanderen zich in zijn oorlogsherinnering verbeeldt als een vredesgezinde samenleving, draagt dat bij tot een symbolische ruimte waarin kritische burgers politici kunnen toetsen op hun woorden.

LATEN WE HOPEN DAT 'DE
VREDESGEDACHTE' GEEN GRATUITE
SLOGAN ZAL BLIJKEN, MAAR EEN
AANZET TOT EEN KRITISCHE EN
VEELZIJDIGE REFLECTIE

Maarten Van Alstein werkt als onderzoeker bij het Vlaams Vredesinstituut.

Met toestemming overgenomen uit: **Rekto:verso**, nr. 57, mei-juni 2013 - www.rektoverso.be

**REKTO
VERSO**

TIJDSCHRIFT
VOOR
CULTUUR
EN KRITIEK

vlaams
vredesinstituut

De Koning van Saksen in Roeselare op 10 juni 1915.

Remembrance Weekend – zondag 10 & maandag 11 november 2013

Florimond Pijnaert

De onderstaande verhalen zijn twee hoofdstukken uit het dagboek van Florimond Pijnaert, oorlogsvrijwilliger, geboren te Koolkerke op 5 juni 1896. Ik ben in het bezit van zijn getypt dagboek dat hij op de laatste pagina, naast zijn foto, met balpen ondertekend heeft.

Hoofdstuk 30: EEN RATTENMAN

De Cock, een Brusselaar, men noemde hem de Rattenman; hij hield zich met niets anders bezig dan met ratten te vangen als hij daartoe de kans kreeg.

Tijdens het frontleven heeft hij iedere dag twee ratten gegeten. Hij was in het bezit van een klein braadpannetje. Met wat vet uit de keuken braadde hij zijn ratjes gereed en peuzelde deze smakelijk naar binnen.

Elke soldaat uit zijn omgeving heeft wel eens geproefd van dat fijn rattenvlees en inderdaad, het was fijn vlees, maar natuurlijk is het wat vies omdat het ratten zijn. Nu ja, was iedere soldaat aan het front zoals De Cock geweest, dan zouden er iedere dag honderduizend ratten minder zijn geweest.

Hij ging als volgt tewerk om deze ratten te vangen. Met zijn hand ging hij in de rattenpijpen en haalde hij ze er uit, soms drie of vier in één greep, dan verborg hij ze op zijn bloot lichaam tussen zijn hemd en zijn lichaam. Hij liep daar opgeblazen rond met soms twintig ratten rond zijn lichaam. Ze kropen in zijn hemdsmouwen en in zijn nek, nooit werd hij gebeten.

Bij zijn aankomst in de loopgraven was zijn eerste werk stroppen zetten met fijne koperdraad en na enkele minuten hingen er reeds ratten in het strop. Hij ging tewerk zoals een wildstroper, was ook in het bezit van een klein kooitje dat hij boven op zijn ransel bond, met altijd een rat erin, nooit zag men hem zonder rat bij zich.

De rat die hij bij zich droeg in het vogelkooitje was getemd. Om deze ratten te temmen ging hij als volgt tewerk: hij was in het bezit van een kleine tang, neep ze de tanden af en na drie dagen liep de rat hem achterna om van hem niet meer te scheiden.

Nu zal ik deze jongen niet bekeuren, maar ik voeg er mijn inzicht aan toe. Als ge hem goed bekeek trok zijn hoofd wel een klein beetje op een rattenkop. Dat was dus de rattenman van de compagnie.

Pynaert Florimond
Geboren te Koolkerke
Op 5 juni 1896

Hoofdstuk 32: SMOKKEL IN GESNEUVELDE SOLDATEN

Onmiddellijk na de wapenstilstand trokken veel families van gesneuvelden op zoek aan het IJzerfront om hun naastbestaanden daar ergens te vinden. Deze opzoeking werden trouwens zo wat ten alle kanten gedaan. Als ze het stoffelijk overschot vonden huurden zij een vervoerder om het lijk bij nacht te gaan ontgraven en het over te brengen naar hun gemeente. Deze vervoerders kregen vlug de naam van lijken-smokkelaars.

Voor dit vakje werd veel betaald. Ze trokken met één of ander voertuig naar het IJzerfront en ontgroeven de gesneuvelden, onverschillig wie het was, als ze maar een bak overblijfselen meebrachten. Geen mens kon weten of dit het overschot was van hun dierbare gesneuvelde.

Er begonnen moeilijkheden op te rijzen met de gemeentebesturen alwaar deze toekwamen om begraven te worden. Het gerecht greep in. Deze droevige praktijken zijn van korte duur geweest. Een strenge bewaking werd uitgevoerd en het was gedaan met roven en smokkelen van gesneuvelden.

The British Legion Poppy Factory

Op vrijdag 17 mei 2013 bezochten we, in het kader van '100 jaar Grote Oorlog', met een tiental studenten van de Katholieke Hogeschool Brugge-Oostende, de Poppy Factory in Richmond, Londen.

We werden heel hartelijk ontvangen met *tea and biscuits* door John Crisford. Om ons te tonen wat *the British Legion* doet, kregen we een kortfilm te zien. Heel wat mensen getuigden wat *the British Legion* voor hen betekend had en hoe ze weer hun leven konden oppakken. Het filmpje dat we te zien kregen vind je op deze site onder 'Our stories': <http://www.poppyfactory.org/>.

**THE
POPPY
FACTORY**
getting you back to work

Daarna volgde een presentatie door een medewerker van de Poppy Factory. Hij vertelde ons vlot de geschiedenis van de Poppy Factory. Na de Eerste Wereldoorlog was het zo dat de soldaten die gewond waren, als ze er weer boven op waren, de poppies maakten. Met het ingezamelde geld werden ze uitbetaald. Ook vrouwen van wie hun man gesneuveld was, kregen een uitkering. Later evolueerde dit, omdat soldaten vaak een ingenieursopleiding gehad hebben, naar het zoeken van een fatsoenlijke job. De poppies worden sindsdien door mensen met een handicap¹ en vrijwilligers gemaakt. Tegenwoordig zijn er ongeveer 25 mensen vast in dienst. Daarnaast werken ook vrijwilligers mee. Onze gids vertelde ons dat de oudste vrijwilliger 92 is. Een groot deel van hen werkt thuis, na hun werk of als bezigheid voor mensen die gepensioneerd en alleen zijn.

We kregen een rondleiding in het magazijn waar de poppies en kransen één week opgeslagen worden tot een koerierdienst ze komt ophalen om ze naar het grote magazijn te brengen. Daar staan ook de machines die de bloemen en blaadjes uitknippen. De groene en rode rollen papier komen binnen en ter plaatse worden er blaadjes en bloemen uitgeknipt. Ook de rode stof voor de 'poppy 2' wordt er versneden. Op die manier zijn ze onafhankelijk en steunen ze toch plaatselijke bedrijven door daar het papier en de stof aan te kopen.

We bezochten de ateliers waar de poppies gemaakt worden. De man die de koninklijke kransen maakt, was zo fier als een gieter. Hij heeft een mentale beperking, maar maakte, terwijl we erbij stonden, een hele krans... Er werken ook mensen met het syndroom van Down en een blinde mevrouw, van wie de geleidehond een eigen plekje heeft aan haar tafel. Naast deze mensen werken er ook vrijwilligers en schoolverlaters in de werkplaats. Die laatste groep ligt hen heel nauw aan het hart. Ze krijgen een eerste werkervaring in een klein bedrijf en krijgen zo eerlijke kansen. Je doet ervaring op en het staat mooi op je cv!

Er wordt heel logisch en efficiënt gewerkt. De vrijwilligers thuis krijgen het materiaal, de lege dozen om de afgewerkte poppies in te steken en een soort weegschaal die een signaal geeft als er 2.000 poppies in de doos zitten. Dagelijks maakt iedereen in de werkplaats tussen de 3.000 en 4.000 poppies. Mensen die fysiek gehandicapt zijn, hebben een houten vorm staan om 'de poppy 1' in de maken. Je legt het groene steeltje erin, dan het groene blaadje (op 11 uur trouwens, symbolisch), de bloem erop en het zwarte knoopje om alles mee te sluiten.

Alles wordt hier zelf gemaakt, behalve de vormen voor de kransen. Die worden geleverd door een fabriek in de buurt. Normaal wordt er niets, of toch heel weinig, geïmporteerd van buiten het Verenigd Koninkrijk. Hier merk je ook hoe belangrijk het koningshuis voor de Britten is. Vol fierheid vertelde John dat de Queen op bezoek was geweest en dat ze zeer vereerd waren. Elke *royal* heeft een eigen krans. Als de royal sterft, wordt die krans nog één keer gemaakt, voor op de begrafenis, en dan nooit meer.

Leontine Vandenbussche

¹ Ik kies bewust voor het woord 'handicap', net als de man die de uitleg gaf. Mensen met een beperking vind ik niet passend, want beperkt zijn zij niet. Ze zijn anders dan ik ben, maar daarom niet beperkt. Handicap komt van de term hand-in-cap. Net als het spel is het hebben van een handicap een toevalligheid, een speling van het lot.

Een monument in Pervijze voor Elsie en Mairi, de Madonna's van Pervijze

De in Schotland geboren maar in Dorset, Engeland, wonende tiener Mairi Chisholm nam in augustus 1914 dienst als motorkoerier en sloot zich aan bij het Britse medisch team van Dr. Munro dat naar België kwam. Ook haar vriendin Elsie Knocker, een Engelse verpleegster en eveneens een motorfanaat, maakte deel uit van dat gezelschap.

Mairi Chisholm was een achttienjarig blond meisje uit de betere kringen. Ze had een goed gevoel voor humor, maar had geen verpleegstersopleiding genoten. Ze had geen ervaring in wat dan ook, behalve in motorrijden. Het was tijdens één van haar ritten dat ze kennis maakte met de Engelse Elsie Knocker.

Tegen haar moeders wil in, maar mét de steun van haar vader, trok ze na het uitbreken van de oorlog naar Londen om er haar diensten aan te bieden. Op haar motorfiets, die ze van haar vader gekregen had, verliet ze het landgoed in Dorset en pikte ze onderweg Elsie op. Ze had tien pond spaargeld en wat kleren bij. In Dover aangekomen, telegrafeerde ze laconiek naar huis "Sailing for Flanders". Ze verkocht haar motorfiets om de overtocht te betalen.

Elsie Knocker was dertig jaar oud in 1914 en wel een verpleegster en zij bedacht het revolutionaire idee van een eerstehulp post vlak achter de loopgraven. De gewonden zouden er kunnen bekomen van de shock en ze zouden er de eerste, levensnoodzakelijke, zorgen toegediend krijgen. Dat zou veel levens redden. De kans dat ze nadien de lange en hotsende rit naar het veldhospitaal in Veurne zouden overleven, zou veel groter zijn.

Na veel tegenkantingen van de Britse en Franse militaire overheden kreeg Elsie uiteindelijk toch de toestemming om haar plan in praktijk te brengen. De Belgische legerarts dr. van Der Ghinst, die in Pervijze gestationeerd was, steunde haar plan.

In de derde week van november 1914 richtten Mairi en Elsie een medische hulp post in het kapot geschoten IJzerdorp Pervijze in, vlakbij de eerste linie van de Belgen. Het dorp was veranderd in een vormeloze hoop stenen met dode paarden, koeien en schapen tussen het puin.

Mairi (links) en Elsie.

Pervijze ligt ongeveer halweg tussen Diksmuide en Veurne, ten westen van de spoorwegberm Diksmuide-Nieuwpoort. Ten oosten van deze berm, die als een dam functioneerde, was het land onder water gezet.

De twee vrouwen werden in Pervijze zwaar op de proef gesteld. Het is geen pretje om maandenlang de lange winternachten in een verlaten dorp door te brengen met alleen het geluid van slagregen en wind, het geratel van mitrailleurs en het snerpende gegil van artillerieprojectielen die in het dorp inslaan. De winter van 1914 op 1915 was ook bitterkoud, er zijn veel meldingen van soldaten die dood voren op hun post.

Het afknippen van hun haar, dat vanwege het ongedierte niet meer te onderhouden was, was een hele stap voor de twee vrouwen.

In Pervijze leefde het duo in bijzonder primitieve omstandigheden. Hun eerste onderkomen, de kelders van een groot maar kapot geschoten huis, moesten ze al na enkele weken verlaten. Ze verbleven en werkten in de kelder van de woning, die al snel omgedoopt werd tot *cellar house* of kelderhuis. Het huis was voor de Duitse artilleriewaarnemers goed zichtbaar. Als die ook maar een teken van leven opmerkten, was dat het sein voor een Duitse beschieting. De vrees om 's nachts levend begraven te worden onder het puin deed hen uitkijken naar een minder opvallende woonst.

Eind 1914 namen de twee hun intrek in een woning halverwege de Veurnestraat. Die lag veiliger en bood ook wat meer comfort. Overdag trokken ze wel naar het eerste *cellar house*, waar de eigenlijke medische post gevestigd bleef. Op 4 maart 1915 incasseerde het tweede *cellar house* enkele voltreffers en moesten Mairi en Elsie hals over kop het dorp verlaten.

Ze vertrokken voor tien dagen naar Engeland en kwamen terug met voldoende fondsen voor een derde poging. Aan

Remembrance Weekend – zondag 10 & maandag 11 november 2013

de rand van het dorp vonden ze een bouwval waarvan de vier buitenmuren nog overeind stonden. Met hulp van de genietroepen werd er beton aangebracht, en gerecupereerde ijzeren liggers dienden als dakspanten. Het geheel werd 's nachts ook met zandzakjes beveiligd. Het warenhuis *Harrods* leverde, tegen betaling, een stalen buitendeur, waarop een rood kruis geschilderd werd.

Op zondag 17 maart 1918, na drie en een half jaar, kwam er een einde aan Elsie's verblijf in Pervijze in de vorm van een gasgranaat. Toen ze het geelgroene chloorgas zagen binnenglijden, zetten Elsie en Mairi meteen hun gasmaskers op, maar het was al te laat. Met een ambulancewagen werden ze, halfblind, hoestend en naar adem snakkend, naar De Panne gebracht. Elsie was er erg aan toe en werd overgebracht naar Boulogne en later naar Londen. Al bij al had ze nog geluk gehad.

Mairi was er minder erg aan toe en keerde terug naar Pervijze. Maar een maand later werd zij door een tweede gasaanval verrast aan de veldtelefoon en moest zij het ook opgeven. De Belgische autoriteiten sloten de hulppost definitief. De Grote Oorlog aan het front in Vlaanderen was voor Elsie Knocker en Mairie Chisholm voorbij. Maar hun reputatie bleef.

In Britse kranten en in Franstalige frontpers noemde men hen *Heroines of Pervyse*, *Women of Pervyse*, *Ladies of the Cellar House*, *les madones de Pervyse* of de *Misses Nightingale*.

Koning Albert I decoreerde hen persoonlijk met de Ridderorde van Leopold II. Ook koningin Elisabeth bedacht hen met een persoonlijk ereteken. Van Britse kant kregen ze twee medailles opgespeld: de *Order of Saint John of Jerusalem* voor hun verpleegwerk en in 1917 de *Military Medal* voor het ophalen van Britse piloten.

Geld of enige andere vergoeding hebben ze voor hun werk in Pervijze nooit gekregen.

De toegang tot de eerste linie tussen Nieuwpoort en de Zwitserse grens werd in maart 1915 door het geallieerde oppercommando in Parijs aan alle vrouwen verboden, behalve aan de twee verpleegsters van Pervijze. Alleen zij kregen een rood pasje uitgereikt waarmee ze overal toegang kregen tot de geallieerde linies.

Niemand trok nu nog in twijfel dat goed uitgeruste medische posten dicht bij de eerste linies noodzakelijk waren.

Jammer genoeg is er in Pervijze, of in groot-Diksmuide, zelfs in gans Vlaanderen niets meer dat aan de Madonna's van Pervijze herinnert. Samen met de Engelse schrijfster Dr Diane Atkinson, de auteur van het boek *Elsie and Mairi go to War*, wil ik dat veranderen.

Wij ijveren er samen voor om een gedenkteken, een standbeeld, op te richten voor deze twee uitzonderlijke dames.

Mairi (links) en Elsie.

Dat monument moet er komen, in Pervijze, en dit om drie redenen:

- In de eerste plaats een gedenkteken voor deze Engelse en Schotse vrouwen en voor wat zij gedaan hebben voor Belgische, Britse en Franse soldaten in Pervijze.
- Daarnaast als een gedenkteken voor alle verzorgende vrouwen en mannen die ook vandaag nog werken in gevaarlijke oorlogsomstandigheden over de hele wereld, denken we maar aan Syrië, Afghanistan, enz.
- En in de derde plaats als een symbool van erkenning voor het werk dat alle vrouwen, bekende en onbekende, verricht hebben tijdens de Eerste Wereldoorlog.

Wilt u meehelpen om dit project te realiseren? Neem dan contact met mij op stefaan.vandenbussche@vlaamsparlement.be. Alle steun is welkom!

Bibliografie

Dagboek

Belevenissen als oorlogsvrijwilliger met vertrek en terugkeer uit de oorlog 1914-1918.
Pynaert Florimond, geboren te Koolkerke op 5 juni 1896.
Geen uitgeverij of datering.

De Oude Stedelijke Begraafplaats van Roeselare

Stad Roeselare, september 2000.
D/2000/0256/20

De Verkrachting van België - Het verzwegen verhaal over de Eerste Wereldoorlog

Zuckerman Larry
Standaard Uitgeverij NV, Belgiëlei 147a, 2018 Antwerpen
ISBN 90 712 0608 4
NUR 686/688
D/2004/0034/122

Deutsche Soldatenmale Erbaut vom Volksbund Deutsche Kriegsgräberfürsorge e.V., Berlin

Gstettner Hans
Berlin, 1940

Die Deutschen Soldatenfriedhöfe in Flandern

Duitse militaire begraafplaatsen.
Studie voor het Vlaams Instituut voor het Onroerend Erfgoed.
Brussel – Zürich, onuitgegeven studie door het Büro ville.jardin.paysage, december 2006.

Die Schlacht um Flandern 1917

Nachdruck der Originalausgabe von 1929 nach einem Exemplar aus Privatbesitz.
Dargestellt von Werner Beumelburg.
Oldenburg/Berlin 1928

Het Duits militair kerkhof 1914-1918 in Hooglede

Verhelst Dirk
Groeninghe nv Kortrijk
D/1996/0222/08

The Germans in Flanders 1914

Images of war – Rare photographs from wartime archives.
Bilton David.
Pen & Sword Military, Barnsley, South Yorkshire S70 2AS, United Kingdom.
ISBN 978 1 84884 445 2

Remembrance Weekend – zondag 10 & maandag 11 november 2013

American Battle Monuments Commission	www.abmc.gov/home.php
Commonwealth War Graves Commission	www.cwgc.org
Stad Diksmuide	www.diksmuide.be
Stad Ieper	www.ieper.be
In Flanders Fields museum, Ieper	www.inflandersfields.be
Forum Eerste Wereldoorlog	http://www.forumeerstewereldoorlog.nl/
Gemeente Langemark-Poelkapelle	www.langemark-poelkapelle.be
Last Post Association	www.lastpost.be
Memorial Museum Passchendaele 1917	www.passchendaele.be
Stad Mesen	www.mesen.be
Peace Village Messines	www.peacevillage.be
De Pond Farm	www.depondfarm.be
Lijssenthoek Military Cemetery	www.lijssenthoek.be
Stad Poperinge	www.poperinge.be
Projectsecretariaat 100 jaar Grote Oorlog	http://iv.vlaanderen.be/nlapps/docs/default.asp?id=964
The Royal British Legion	www.britishlegion.org.uk
Toerisme Vlaanderen	www.toerismevlaanderen.be
Vlaams Vredesinstituut	www.vlaamsvredesinstituut.eu
VRT – Project 2014-18	www.deredactie.be/cm/vrtnieuws/project20142018/
Volksbund Deutsche Kriegsgräberfürsorge	www.volksbund.de
Portaalsite van de Westhoek	www.westhoek.be
Toerisme en Recreatie in West-Vlaanderen	www.westtoer.be
Provincie West-Vlaanderen	www.west-vlaanderen.be
Western Front Association - België	www.wfa-belgie.be
Wereldoorlog I in de Westhoek	www.wo1.be
Gemeente Zonnebeke	www.zonnebeke.be

Inhoudstafel

Remembrance Weekend 2013	1
Programma dag 1	2
De Duitse militaire begraafplaats Hooglede	3
De Stedelijke begraafplaats van Roeselare	10
Albrecht Rodenbach	10
De oorlogskerkhoven op de oude stedelijke begraafplaats	12
De opgeheven Duitse begraafplaats <i>Wilhelmfriedhof</i>	13
De Franse militaire begraafplaats	16
De Britse militaire begraafplaats	19
De erebegraafplaats	21
De Belgische militaire begraafplaats Houthulst	24
De Duitse militaire begraafplaats Wervicq-Sud	27
Will 'ye go to Flanders? Liefde, Leed en Leugen – Oorlog en Muziek	29
Peace Village Mesen	30
Programma dag 2	31
De Franse militaire begraafplaats Saint-Charles de Potyze	32
De vestingroute en Ramparts Cemetery	34
De lakenhalle en het belfort	34
Het In Flanders Fields Museum	35
De Menenpoort	36
The Last Post Association	37
11.00 hrs – Menin Gate special Armistice Ceremony	38
14.30 hrs – Menin Gate special Ceremony	39
Lijssenthoek Military Cemetery en bezoekerscentrum	40
De Sint-Maartenskathedraal	45
Herdenkingsconcert The Great War Remembered	46
Vredig Vlaanderen herdenkt de Grote Oorlog	47
Florimond Pijnaert	51
The British Legion Poppy Factory	52
Een monument in Pervijze voor Elsie en Mairi, de Madonna's van Pervijze	53
Bibliografie	55
Linken	56
Inhoudstafel	57

*Detail uit een marmeren mozaïek van de gedenkhal van de Duitse militaire begraafplaats in Quero, aan de Piave in Italië.
Foto: Volksbund Deutsche Kriegsgräberfürsorge e.V., Kassel, Deutschland.*